

שמואל ב'

א' ד' כזה היה הרבר. וכן בשמואל א' ד' ט"ו: וקריעת בגדיו ומונה שאמר נוולטתי הבין דוד שנגף שאלו, ושאל לו פרטי הנולחמה, ואם היה כותב איך היה הדבר היה ר"ל מה גרם לו לשאלו שינגף: אשר גם. אם היה נשמיט היבט אשר היתה כונת הכותב להביא דברי הנער כמו שילאו נפיו, עכשו שהוסף תיבט אשר ר"ל שהוא האריך לדבר, ותוכן דבריו היה זה שגם העם וגו': ו' נקרא נקרייתי. אינו ר"ל לא הייתי בין אנשי הנולחמה ובמקרה זאתי להר הגלבעו לפי שלמעלה (ג') הוא הומר ונוחנה ישראל נוולטתי ה"כ גם הוא היה בתוך הנלחמים והנסים, רק נקרייתי בשאלו: הדביקהו. היו הלך וקרבים אל המוקד שהוא שם: ט') וניתתני. מבין פעל הנורה ומה ויתת איש הנוטה כבר למוות, ה"כ סיפור העמלקי אינו ונתנגד למה שכתב למעלה ששאלו נפל על חרבו, רק שם קבר הדברים וספר שנות מיד, ובאן הוא הומר שהיה נוטה למוות שכבר אחזו השבץ שהיא הגסיסה שפני האדם והכווליס (וול' כתנת תשבץ) וישתניס: כי כל עוד נפשי בני ונלחמו ולינה זו ג"כ באיוב כ"ז ג' כי כל עוד נשמת בני וגו' אם תדברנה שפתי עולה, ושם הוראתה ברורה ומונה נלמד גם כאן, אחזני השבץ ולא ירפני עוד עד תמוני י' הנזר. איננו עטרה העוטרת ונקפת כל הראש רק הוא כמו לין הכהן הגדול, עם זהב מונח על קובע שאלו להבדילו (נזר וול' נזיר) מיתר העם: ואלצהר. ושרש לעד שענינו הלך, ה"כ הוא העניל שנותנות הבחולות סמוך לפס רגליהן, וכזה היה על זרוע שאלו, ואולי ההפרש בין נמיד ואלעדה הוא שהנמיד יפתח ויסגר ועשה אומן (ל' נמד בקר) והאלעדה כולה נוקשה אחד, והעגדים היתה להם אלעדת ברזל על צוארם להוראת עבודה, והנולך היתה לו תמיד על זרועו אלעדת זהב להוראת גדולתו, ואלעדת הצואר אינה יכולה לעבור דרך

הראש ותשאר במקומה עד יבא חרש ברזל ויפתחה, ואלעדת הזרוע הניחיה על הקיבורת ויכולה ללאת לרך היד: י"ג) אי מזה אתה. ונחיה נוקם, זאת במקרה לארץ ישראל או מתגורר אתה בין בני ישראל, והוא השיבו לו בן איש גר עמלקי אנכי, כלו' אני נחוש בתוך בני ישראל, ודוד השיבו א"פ ונלך ישראל הוא מלכך ואיך לא יראת מוה' לשלוח יד במשיחו: ט"ז) כי פיד ענה בך. ממה שכתב למטה ד' י' אשר לתתי לו בשורה, וגם מתיבות אלו נראה שדוד לא האמין לדבריו שיהיה הוא המנוחת שאלו, רק להסיר חשד מעל עינו כאלו שמה במפלת שאלו המיתו; מ"ח למדנו מספור זה שלפי דעת קדמונינו אסור לקרב מיתת איש אף אם יודוכא ציבורין ואין תקוה לרפואתו, כמו שלמדנו רבותינו (שבת סוף פרק כ"ג) המעיין עם יליאת הנפש הרי זה שופך דמים: י"ח) ללמד את בני יהודה קשת. יתרון הפלשתים על ישראל היה נוחמת רכבם ופרשיהם ומוריהם בקשת, ולתת עלות לישראל שירבו גם הם סוס ורכב כפלשתים לנקום נקמת שאלו ויודם א"א, שאין זה רמון האל (יהושע י"א ו', למטה ה' ד') וגם ארץ ישראל ארץ הרים איננה מוכנת למלחמת סוס ורכב כארץ פלשתים סמוך לשפת הים, רק ילמדו בני יהודה הגבורים לירות בקשת כמו פלשתים ואז לא ייראו עוד מהם, ואעפ"י שלה' התשועה מ"ו חובה עליהם ללמוד דרכי הנולחמה (עיין מ"ש שופטים ג' ז') ולא לסמוך על הנס: ספר הישר. ספר השיר, עיין מ"ש ציהושע י' ט"ז: י"ט) ה' א' הקריאה ויכולה להתחבר גם אל שם סמוך כמו לבי שענינו יופי וסמוך הוא לשם ישראל, וכונתו יופי ונוחמד ישראל, הוא שאלו ויהונתן: על צמותיך. לא עלרת כח להניל נפשך מיד אויביך הבאים להלחם בארנך ונפלת חלל אף כי במקום מולדה היית (ועל צותי יעמידני, תהלים י"ח): כ"א) שדי תרומות. התרומה לריכה להיות חלב ילד דגן ותירוש (קרח) א"כ שדי תרומות כמו שדי שומן ומעדניס: נג' על. בחילוף אותיות הגרון כמו נגאל, נחאם ומטוקף: בלי משיח בשמן. היו עושים מן של עורות הרבה רקועים זה על זה ומושחים אותו בשמן לרכך העור להחליש עי"ז נכת החנית או החץ (ישעיה כ"א ה') ושאלו היה מואם באלה ובוטח בגבורתו: כ"ב) מדם חללים נחלצ גבורים. מ"ס השלימה, בלתי דם חללים: כ"ג) הנא הבנים והנעימים. זה לזה

והראיה וכוונתם לא נפרדו שאחריו: כ"ד) הו' לבש כס שני. בחכמות ונושלתו היה גורם הגלחה בארץ ונותן נוקוס לאנשיכם לקנות לכן עדים צפרי הרוחתם: עדנים. כמו עדייה, וגון ולווד נוספות פענויים הרבה לתפארת הדיבור וחזרות ונפלות ויבנו וישרש כבד כמו וינגבנו, גלבע כמו גבע וגבוה ורבים כוונה, וגם כל"א כמו תנדע צמקוס מדע: כ"ו) נפלאתה. אהבתך לי היתה דבר פלא כלו' חוץ לטבע יותר ויאהבת נשים לבעליהן או לבניהן, או אהבת חושקיהן להן:

ב' ד') וימשחו. אחר שהורגלו לנשות נסיכיהם בשמן ערב (כדרך האילנים המצטמים צמרם) נהיה שרש יושח ושה וישחה לקחו ג"כ הוראת גדולה ורוממות כמו לך נתתם לנשחה (קרח) ואת אלישע וגו' חושח לנביא תחתך (מלכים א' י"ט ט"ז) ולא ונלכו שום נביא נשוח בשמן הנשחה, ונשחת את חזאל לנולך על ארם (שם ט"ז) ולא יתכן שימשח מולך גוי אחר בשמן הקודש וגם לא ונלכו (מלכים ב' ח' י"ג) שמשחו, א"כ גם כאן ל' וימשחו כ"ל שהוא ל' גדולה כלו' בחרוהו עליהם לנולך, שכבר נשוח היה ע"י שמואל ואין צורך לנשחו שנית, ועוד מאין שמן הקודש בידי אנשי יהודה? ד' אשר קצרו. וילת אשר ויותרת, ואם נרצה לפרשה נאמר שדוד היה ונלטר על גווית שאול שאולי נשאתר בלי קבורה לנאכל לעוף השמיים ולחית הארץ, והגידו לו אנשי יהודה (או מי שיסיה) שאנשי יבש גלעד הם אשר קברו לשאול: ו) ואמות. וישלם פעלכם, כאדם המודה לחבירו על הטובה שקבל ממנו ואומר אמת הוא שהטיבות עונו: הטובה הזאת. הטובה כפי פעלכם: ז) כי ונת ארניכם. היגון עליכם, ועוד שלריכים אתם לנקוס נקמתו: ח) ויעצרהו. הירדן להביאו ומחנים, ולא ידענו מדוע הביאו שם בראשונה, אולי אנשי מחנים היו ראשונה להשנוע לו, ואח"כ אנשי הגלעד וגו' כמו שהוקרא הולך ומונה שם: ט) ואל האשוריים. ת"י על דנית אשר והו' מיותרת: י) ושתיים שנים מולך. א"כ ה' שנים וחצי היו בני ישראל פוסחים על שתי הסעפים אם לקבל עליהם דוד ומצט יהודה לנולך (עיינ מ"ש בשמואל א' י"א ח') אם להנולך עליהם איש צושת איש רך הלצב, עד שאבנר דבר על לבם שיעמוד הוא ליונינו ויטה לבנו אל הישר והנאות להללחתם ולהללחתם: י"ב) וינא. לראות אם יפגעו באויב וילחמו בו, ולהרגילו

אנשי החיל ולהחניכם עשו כן: ועבדי איש צשת. וכן למטה י"ג ועבדי דוד, הגבורים השומרים לראשו: מוחכים. מוכן שנתו של איש צשת: י"ג) ויפגשום. ויפגשו זה את זה: י"ד) הנערים וישחקו. הרכים צשנים שלריכים חינוך יותר יגשו לקרב זה עם זה ושכר הנולח תהי חלינת המנוח כלו' מדיו וכלי מלחמתו: ט"ו) לצנינון. וילבד שבהיותם בני שצטו היה צוטח בהם יותר, היו בני צנינון גבורי חיל כנראה מנועשה פלגש בגבעה, ובחר מהם איש צושת שומרים לראשו: ט"ז) ויחזיקו איש. זה היה מוחזיק בראש רעהו ואיש מלחמתו להגלל ומונו היה דוקרו בחרבו: ה' לריס. ביהושע ה' ב' פרשתו חרבות של חצנים ומחודדות, ורחוק שגם עבדי איש צושת ועבדי דוד ישתמשו בחרבות אבן, אולי עשו ונרזל איזנוליס או חרבות קצרות בחרבות האבן וקראו להם חרבות לריס: י"ח) הלצים. ה' סיליפפזאן סובר שהיא חיה הנקראת gazzella והיא קלת הרגלים על כל החיות ונקראת לצי מפני לציונה ויפיה, ושד"ל ביסעיה (י"ג י"ד) כלצי נודח תרגם Hirsch, cervo; וציוני קדם אחד והחינוכים שהיו מוחכים בהם את אנשי החיל היתה המרובה: י"ט) וירדף עשאל. אבנר ואנשיו היו רולים לחדול מן המלחמה והיו מוכינים עלנום לשזר אל אהליהם: כ) האתה זה עשאל. הבין ומרולתו שהוא עשאל ולא ידעו ומתמול שלשה ע"כ שאל לו האמה זה עשאל: כ"א) וקח לך את חלינתו. שבדאי תגבר עליו: כ"ב) ואיך אשא פני. יאמרו עלי הוא איש מלחמה ומנעוריו התחרה את נער רך צשנים והרגו: כ"ג) החנוש. צללע החנושית באמונע הלצ: ותלא החנית. גם לאחורי החנית היה ברזל ומחודד למעוך החנית בארץ: תחתו. צמקוס שהוא שם ולא פסע אפילו פסיעה אחת: כ"ה) לאגדה. מוקור שם זה הוא גדר שהוא קרוב לגזו (אחר גזי המולך, עמוס ז' א') ענפים נגזזים מן האילן לנען יגדל עלהו יפה, כלמר או שער עזים מעל גבי כהמה למען ישזר ויגדל, ומן הענפים יעשו אגודות לכבד ולרצף הצתים ולהזות מים על הירק ולתשמישים אחרים: ראש גבעה. נוקוס ומלר: כ"ז) לולא דברת. יקומו נח הנערים (י"ד): כ"ח) ולא יספו עוד להלחם. והנלחמים צסדה חדלו מלהלחם: כ"ט) הצתרון. וישרש צתר שענינו צקע, א"כ שם צתרון נרדף לצקעה: ל"ב) צקצרו אציו. וכן צשמזון (שופטים ט"ז ל"א) ווערה שהכין אציו לו ולצני משפחתו כמו שהכין אברהם:

ג' א' בית שאול. קרובי שאול היו ונחזיקים ידי איש צפת וקרובי דוד היו ונחזיקים ידי דוד: ודוד הולך וחזק, כלו' מבלעדי קרוביו גם משצטים אחרים היו ונחזיקים בידו: ובית שאול הלכיים ודללים. שגם וקרובי שאול היו עוזבים איש צפת לתת יד לדוד כמו שהולך ומוספר שעשה אצנר: צ' ויהי בכורו אונגון וגו'. רחוק שגולד לו רק בן זכר אחד מכל אשה ואשה, אולי לא מנה כ"א הנכורים ונאם או הגדולים שבאחים שלהם יאחה שררה ונשיאות: ה' לעגלה. וכן בשונשון לולא חרשתם בעגלתי (שופטים י"ד י"ח) החביבה לו מכולן ולכך הוסיף אשת דוד: ו' היה ונתחזק. אעפ"י שהרבה וקרוביו עזבו איש צפת להדבק אל דוד: ז' פלגש. כבר העירותי במקום אחר (ט"א כ"ד ט"ו) שיש תיבות גם בל"הק כמו בערבי שיש להן פ"א נוספת בראשן, ואולי גם פלגש ונהן, ושלוש אותיות הנשארות הם שם שגל (נחמיה צ' ו') הפוך: מרוע באתה. המלך לבדו רשאי להשתמש בכליו של מלך (למטה י"ב ח', מלכים א' צ' כ"ב), א"כ לא בלבד אמה ונוה לי בסתר ואני שונע לך, כי גם לעיני השמש אמה נוהג שררה כמלך, וזה לא יתכן: ח' אשר ליהודה. האם גם אנכי כשאר קרובי הנצזים כראש כלב שעזבך לנפול אל יהודה ואל דוד מלכם: ונתפקד. כמו הוראת שרש פקד בכל וקום שאיננו זכור הנשכחות רק דבר צעת וזווננת, וכאן ר"ל אילו הזהרתני מיד בקרבי אל פלגש אביך אולי הייתי מתרחק ומונה, עכשו שכמה זמן עבר אחר שלקחתיה לי למה תוכיחני על זה היום, אין זה כ"א מרנוך לבקש תאכה לפרוק עולי ועל לוארך: י"ב) תחתיו. הכנוי מוסב לאצנר, לא זו מווקומו עד ששלה, והרבה יש בתלמוד, לא זו מוסב, כלו' תקף וניד: לאור לוי ארץ. תחלת הדברים ששם אצנר צפי המלאכים היו תיבות למי ארץ. אצנר שלחנו לאיש שהארץ שלו, שלו משפט המלוכה על כל הארץ הזאת: י"ב) כרתה בריתך אחי. הודע לי וזה יהיה שכרי: י"ג) לפני. מופרד וראוי להטעם רביע, והביאך היה ראוי להגקד הַבְּיָאך, ונלחנו פעמים הווקור בנקודת העבר כמו עד הסנידו אהך (דברים כ"ח ו"ח), וראוי להטעים הביאך אהתי ויכל' בת-שאול. לפני כל דבר יהיה הביאך את מוכל; ובסתר שלה דוד לשאל ויכל לאצנר לפי שידע בו שאיש צפת יעשה ויה שהוא יועץ לו, ובפומבי שלח לשאל אותה לאיש צפת: י"ד) אשר ארשתי

לי. והיא היתה שבר גבורתי להלל עניי, והבין איש צפת שלא כדון נטלה שאול מודד והחזירה לו: ט"ו) ועם איש. ונתיק הספר לא דק בתג להוראת הה"א, ובדאי היה כתוב ועם אישה: ט"ז) עד בחריב. הצנויה על גבול נחלת יהודה: י"ז) הייתם מנבקים וגו'. ואני דברתי על לבכם שלא להמליכו, ועתה רואה אני שעשיתני רע בהתנגדי לרצון האל: י"ח) הושיע. ווקור וחסר העתיד, הושע אושיע, או השתמש בה"א במקום אלף, וכן בנלכים א' כ"ב' התחפש וצא בנלחונה במקום התחפש, או התחפש התחפש: י"ט) באזני בני מין. אחר שכל השצטים קבלו את דוד לנולך עליהם, כדי שיבינו שנוכרחים גם הם להשמוע לו; ושאר השצטים וצניוין יותר מכולם התנו תנאים לקבל דוד עליהם, אולי שלא יקח ויידם נחלתם שנתן להם שאול או שירשו ונאחיהם אחר וועשה פלגש בגבעה, שבדאי מפני נעוטה היו בני צניוין מעשירי צ"י, ונולך שאינו וצני שצטם היה יכול לקחת נחלתם ויידם: כ') עשרים אנשים. ולא כתב עשרים איש כנהוג, אולי כונתו עשרים ונגדולי העם ואנליו כמו כולם אנשים (פר' שלח לך): כ"א) בשלום. שהשלים עם דוד, ואם היה כותב לשלום היה ר"ל שצעת לפתו ברכו דוד שיהיה לו שלום בדרך וינלל ונזק: כ"ב) ונהגדוד. ורדוף אחרי גדוד שבא לבז צו בארסה, ואע"פ שנולחנו שתי הלשונות יחד (כל שללה תצו לך, פר' שופטים) בדרך כל הנרדפים הבאים זה במקום זה, ו"ו כ"ל שיש הפרש בין שלל וצוה, ווי שיש לו דין להלחם שולל, והכלחם על מי שלא גוולו רעה צוזה, א"כ יואב הביא עמו שלל ולא צוה, וצמואל א' ל' היה הדין עם עונלק ועם דוד ששניהם היו תמיד בנלחונה זה עם זה, וקרא לבזת שניהם שלל (פס' ט"ז, כ"ו): כ"ה) לפתתך וגו'. ונתוך דגריך אם תוהר ותשמוע לו או תמאך לשמוע, יצין אם צוטח או ירא אמה ונה צדעתך לעשות: כ"ז) השער. שער העיר: צשלי. מל' אויביה שלו (אויבה א' ה') בהשקט ושלוה: כ"ט) ונחזיק צפלך. יש לתיבת פלך ג' הוראות, נוחז (נחמיה ג' ט'), ווקל שנותנים עליו הפשתן לטוות rocca, Spinnrocken (לא הכלי הקטן שנוקיפים עליו החוט אחר הטויה fuso, Spindel והראיה תווכו פלך (נושלי) וצו לא שייך ל' תווכה), ונושענת; ונלחיתי ונלח דמיון בין שלשת הדברים ונשאלתי לתלמודי ואחד מהם ונהח"ר ילחק ונאויקא השיבני שפלך ל' נוחז הוא כנושענו חלק (פלך, פלח, פלג,

פרק, פרד) וון הוודיגה; ופלך הטויה נקרא כן על שם שחוחים וופרידים אותו זראשו לארבע ווורחיבים החתך ונותנים עץ עגול בין ארבעת רבעיו כדי שלא יכוולו שנית, ועל ווקוס הנפוח נותנים הפשתן לטוות; ופלך ל' וושענת ג"כ זראשו חתוך לשנים לתת אותו בין אלילי ידיו ולהשען עליהם, ונכון זעיני: כ"ט) ז ד ס ע ש אל ח חיו. וכן לומטה ל' על אשר המית. נראה שכותב הספר לא חשבה וכל וכל כחואנה ליואז רק כאלו כמעט הדין עונו לעשות כן רק שאחר לנקום נקמת חחיו, שאם היו רודפים עוד יואז ואזישי אחרי אצנר זיום וולחנות גזעון והורגים אותו בוים היה נתפשים עונו גם שאר עבדי איש בושת והיה נשפך דם הרבה, וידוע כויה נשחרשה גם בין ז"י הדעת הוועוקשה שחובה על גואל הדם לנקום נקמת חחיו ויד הורגו ודיני עיר ונקלט יוכיחו: ל"ג) הכמות נכל. הנלחם באיש לעיר לימים והורגו: כ"ט) ואל יכרת. כונו לא יכרת לך איש (וולכים א' ז' ד') לא יהיה דור מהם שלא יהיה בהם זוג: ל"ד) ידיך לא אסרוה וגו'. כדרך הרולמים שאוסרים אותם זנחשתים ונותנים אותם ביד גואל הדם (דברים י"ט י"ג): ככפול... נפלת. כף כאשר וזה הוראתה לפני הווקור בכל ווקוס, כאשר נפול נפלת לפני בני עולת, הורגין בני עולה ולא אתה: ל"ה) כל העם. עם הוולחונה או שריהם שוועו שדוד ווחענה והציגו כונתו שהיא להוציא וולב ז"י שגם ידו עם יואז זהריות אצנר, ובאו לדבר על לבו שלא יחשבו כזאת עליו; או כל העם ר"ל עם יהודה; וכן לומטה ל"ז כל העם וכל ישראל: כל מומוה. תיבת כל לחיזוק. אפילו דבר קטן: ל"ט) רך וושוח וולך. לא רך זשנים כי זן ל"ז שנה היה באומה שעה, אך תיבת רך ווחנגדת לקשים שאחרים וענינה רך הלזב שאינני יכול לולאת את לבי, להוות את בני לרויה:

ד' א') וירפו ידיו. אעפ"י שחרה אף אצנר בו ונשבע להעביר הוולוכה וווננו היה ווקוס שישוב ווחרון אפו, או שדוד לא ירעה לכרות עונו זרית זכנן יהיה וווכרח לשוב אליו: ז') שרי גודוים. שרי ווחלקה אחת וון הזבא ופקודתם לבז בז בארץ האויב: חחשז על זניוין. בארות לא רחוקה וון הגזול, ואחר התוועט זני זניוין אולי נתישבו שם וזני יהודה הוורובים באוכלוסין, ע"כ אמר שאעפ"י שגראה שהיא

נחלת יהודה חחשז על זניוין: ג') ויזרחו הזארותים. רש"י פירש שזרחו אחר מלחנות וולבע שז"י עזבו הערים ובאו פלשתים ונתישבו בהן (סוף שמואל א') ולא נראה, לפי שמה ווספר שעזבו הערים שזעבר העווק ושזעבר הירדן ובארות לא היתה שם ורחוקה היא וווקוס הוולחונה, ועוד היל"ל וינוסו, על כן נ"ל שזרחו וופני איזה עון שעשו ויראו שאיש בושת וויתם, או הרגו איש ובארות ויראו ווגואל דמו: ד') וליהונתן. בא הספור כאן להודיענו שופני וונוו לא היה ראוי וופיזשת לולוכה א"כ אחרי ווות איש זשת אין יורש לשאול, וזני רלפה זת איה היו זני פלגש ולא ראויים לולוכה: זכה. ושרש זכה שרגליו הוכו, ופסח יכול להיות ג"כ זלא וזכה כגון שגולד זרגל ארוכה או קלרה: וופיזשת. ואיש בושת ענוים וזישנים היו כנראה ווהנוסופר ויהם ווזה שום, וופיזשת, וופי זשת, וודזורי ניכר שזישן חני: ה') אל בית איש זשת. זנוחנים: ו') לקחי חטיה. כבר העירתי שזני זניוין היו עשירים זנחלה, שירשו כל שדי אחיהם ההרוגים זוועשה פלגש זגזעה, ועושים סחורה זנחואת שדותיהם, ותיבת והנה ל' נקבה זרה היא, וגם חסרה הכף לפני תיבת לקחי, ותיבות רכז וזענה שהן הנושא באות זסוף הפסוק, ואולי ראוי לנקד וְהָיָה, כלו' זבא אל הזיה לקחי חטיה זאו גם רכז וזענה עווסם, ולא הלכו לבית האולר לקנות עם הסוחרים שעווסם זאו רק נכסו לבית איש זושת וסרגוהו, ואח"כ התחזרו שנית אל לוקחי החטיה וע"י כן כולטו: ו') הערבה. ווחנים לא רחוקה וון הירדן זנחלת גד, ועזרו את הירדן והלכו בזיבות ים הוולח אשר לא יעזב שם ולא יזרע וווסם הפכו פניהם לזוערב ובאו עד חזרון: ט') אשר פדה וגו'. חני מודה שפרה חותי ונרה, ואינני חפן זנקמה: י') כווסרה. ל' זשורה הוא תנויד לטובה, ואם וולחנו זשורה טובה, טוב זנשר ודווייהם, הוא לחיזוק, וכן זשורה זפיו (לומטה י"ח כ"ה) ר"ל זשורה טובה, ואמר כן לפתוח פיו לטוב: לתתי לי זשרה. שזר זשורה, כונו לא תלין פעלת שזיר (קדושים) שזר פעולת שזיר: י"ח) לדיק. ראה לונה שזחזתי למעלה ד' על שם איש זשת: י"ז) ויקללו. כונו שעשו לאדוני זזק לשלם לו מודה זוודה, גם אלו הלכו זרגליהם זחשאי וזידיהם כרתו את ראש איש זשת, ולאדוני זזק קללו זהונותיו קודם וויתתו, ולאלו הרגום ואח"כ עשו זשם שפטים לאיים על עם הארץ ולהודיע שהורג וולך חוטא כפלים:

ה' א') **שבטי**. ראשי השבטים כמו ראשיכם שבטכם (גלגלים):
 ב') והוויא. הסרה האלק' מפני אלק' שאחריה וכן למעלה (ש"א
 כ"ח ט') הידעני מן צווקם הידעניס, עיין צושחל על פסוק קלתי
 צחיי (תולדות): תרעה. צעת שלום: לנגיד. צעת מלחמה (עיין מ"ש
 צש"א ט' ט"ז): זקני. הם הם שבטי הנזכרים בפסוק א': צרית.
 הצטיחם בצבעה שינהלם צנת ול' ישתרר עליהם: וינשחו. כמו
 לועלה צ' ד' ל' גדולה ול' משיחה צשון שכבר מנח היה ע"י שמואל,
 ואף אס רוליס היו לנשחו שנית צפונצי לפי שפעם ראשונה נמשח ע"י
 שמואל בצתר, היה ראוי לנשחו ע"י נביא או כהן: ו' יש צה ארץ.
 קודם כיבושה ע"י בני ישראל, ועכשו יושב צוולדה הנקראת ליון אולי
 מפני שוולונת היתה מפני חוק חוונתיה וצולריה: הסירך העורים
 והפסחים. קשה להבין מהמקראות המעשה על צוריו ומה הם
 העורים והפסחים האלו וכל שכן שגם בצפר דצרי היונים לא יספר
 ומה, ובלתי ספק שפרי שמואל וולכים פתוחים היו לפני ונחצר ספר
 דצרי היונים שרוב הסיפורים הם וועתקים מהם פסוק צפסוק ומלה
 צולה, ונראה שגם כותב הספר ההוא לא ידע ויה טיבם של עורים
 ופסחים אלו ולא באה על זה קבלה לידו רק הבין וודצרי הכתוב שר"ל
 שאמרו לדוד לא תבא הנה (ד"ה א' י"ד ה'), ומלאנו הרצה פעמים
 צוקרא שהעתיקו כותציה ויה ששועו צדורותם על מקור שמות המקומות
 ועל ווקור המשלים שהם חמות הוון העם, ויש מהם שיחסו להם שני
 ווקורים כמו צאר שצע (פר' וירא ופר' תולדות) הגם שאלו צנציאים
 (ש"א י' י"ב, וי"ט כ"ד), וכן כאן רצה הכותב להודיענו שושל עור ופסח
 לא יצא אל הצית (שלא נודע לנו צצירור ויה כונתו) נהיה וועשה
 לכידת ליון ולא פירש דצרו יפה, אולי צדעתנו כונת המשל נוכל להבין
 גם השאר. עתה ונאחר שלא נוכל להניח פסוק צלי פירוש נכריע צין
 היצוארים ונשוע ג"כ ויה צפי יוסף הכהן צקדוונגיות שלו שאף כי כולן
 אינן כסף צרוף ו"ו קבלה הן צידו, והוא מספר לנו שולך היצוסי
 צטח על חוק חוונות ליון ולחרף את דוד שם עליהם עורים ופסחים
 לשורן ולא אנשי חיל, ואמר לדוד לא תבא הנה רק צעלי מומים אלו
 יונעוך וולכוד הוולדה, והסירך נוכל לפרשו אתה תסיר העורים
 והפסחים טרם תכנס וחסרה הצית, כ"א צהסירך, או העורים והפסחים
 יסירוך ויונעוך מבוה, והראשון נכון יותר; ויש שפירשוהו צלמי עורים

ופסחים (דומה למדרש רבותינו, פרקי רבי אליעזר סי' ל"ו שהיו צלמי
 יצחק ויעקב) שכל זמן שהיו על חוונות העיר צטוחים היו שלא תפול
 ציד לויצ כמו Palladio לעיר טרויא, ורלצ"ג פירש שהיו צלמים ונקלות
 צידם כדרך העורים והפסחים הגשענים על ונקלותם וצועשה אומן
 היו ווכים הרולה לעצור ציניהם, ואע"פי שנראה כפירוש זר איננו חוץ
 לאפשריות; ומוי יודע אס מליצה טעם לא נודע לנו לא קראו לכל
 יושבי ליון עורים ופסחים כמו שמשפר לנו המשורר הנפלא האיטלקי
 Dante, Inferno C. XVI. v. 67. שקראו צימיו לאנשי עירו. עורים משום
 מעשה שהיה? וולך היצוסי אמר לדוד אתה ונצה עמי וקורא להם
 עורים ופסחים, הנה העם אשר ונאסת צו עלה והלחם צו; ואס ננית
 זה יוסר קוסי הפסוק וגם נצין המשל צנתחלה. צוה דוד שאל ציתו
 לא יצא יצוסי (אעפ"י שהיו לו שרים וגצורים ונערים ונצי הנכרים)
 מפני שהיו שנואי נפשו, ונזה נהיה למשל לוור שירחק איש מוקום
 צלתי ראוי לו „עור ופסח לא יצא אל הצית“, וגם יכונתן
 תרגם עורים ופסחים חטאים וחייצוה והם היצוסי שארית ננען שכל
 תועבה עשו, ואחר לכוד העיר הרתיקם דוד ונציתו: לצור. קרני החוונה
 שדרך שם הביאו אמת המים, וולצד שזו הוראת המלה צל"ח ונאלנו
 גם צתהלים ו"ב לקול צנוריך: ט') הוולוא. מין וולדה ונצלר. אולי
 נקרא כן מפני שמקיימים שתי חוונות הצנים צריחוק זו וזו ומונלאים
 חללן אדמה, וכן לשכם ונאלנו צית וולוא (שופטים ט', ו'): וצית ה.
 מתחתית החוונה התחיל לצנות ולא השאיר מוקום פנוי למורש: י"ב)
 וידע וגו'. לא נתגאה צעשרו וגדולתו: י"ז) וירד אל הוולדה.
 וניון שהיא צראש ההר ירד אל חוונות ירושלם הצורות להתיצ לפני
 פלשתים: י"ט) האעלה. צריך היה לעלות על ראש ההר כדי לרדת
 לעמק: כ') כפרץ מים. כנחל שוטף צקלות מיימו: כ"ח) ויש אס.
 להראות לישראל כי שקר ונצח אויביהם, וצד"ה א' י"ד י"ב כתוב וישרפו
 צאש, נראה שכותב הספר פירש וישאס ל' והמשחת החלה (שופטים כ'
 ו'): כ"ג) לא תעלה וגו'. בצפעס הראשונה, אולי פלשתים שמו שוורים
 ואורצים על ההרים שלד ירושלים, רק הסצ סציצות ההרים עד מעצר
 העמק וסגור הפלשתים צהוכו, וכהניע הרוח את ראשי האילנות צאופן
 שלא ישוע קול צעדי חילך (רלצ"ג) אז תחרץ ותאזור חיל ותכנס צועצר
 העמק: כ"ה) ונגצע. צנתלת צניוון עד צואך גצר צנתלת אפרים, אולי

נסו פלשתים ויעמוק רפאים שהוא ללפון ירושלים עד גבע צנינון ושם השיגם דוד והכם ורדף אחריהם עד גזר:

ו' (א) ויִסַּף. ונקוד שרש יסַּף ושרש חסַּף הוא סַּף וגם הוראת שני הפעלים דומה שהאוסף הולך ונוסבין על ויה שצידו, ובכן יתחלפו זה בזה והאחד יורה גם על הצירו כמו כאן שהענין הוא שאחר ששלח דוד את ישראל לאהליו אחר וולחנות פלשתים הוסיף שנית לאספם להעלות את הארון, וכן רחל קראה לבנה יוסף ואמרה חסַּף אלהים את חרפתי, וגם יוסף ה' לי בן אחר (וינא); ואחר האוסף התבואה חסוף ותכלה וין השדה, והסַּף הוא סוף הבית, וספות הכסף ידענו צהן שהן כלי אך לא ידענו לורתן אולי תגיד לנו ונקוד שון: צ' מבעלי יהודה. היא קרית יערים ועיין ו"ש צ"א ז' א' על פסוק ויבאו אנשי קרית יערים, וחסרו כאן תיבות ויקס וילך דוד וכל העם אשר אתו אל בעלי יהודה ויסעו ובעלי יהודה להעלות משם וגו', ולא זכר ההליכה אל קרית יערים רק שובו משם כי הוא העיקר: שם שם. האחד מיותר, אולי היה כתוב בסוף שטה וחזר המעתיק וכתבו צטעות צראש שטה פעם אחרת, וכן יארע גם לכותבי ס"ת לכפול תיבה קטנה כמו "את", ולכתבה פעמים בסוף שטה וצראש שטה שאחריה, ויוליגת "נקרא שם ה' על", שגורה הרבה (וראו כל ענוי הארץ כי שם ה' נקרא עליך, תבוא) וענינה צהזכר הדבר יזכירו ענוו גם שם ה', ויקראו תמיד לארון ה' ולישראל עם ה': ג') ויש אהו מציית וגו'. א"א לפרש שני פסוקים אלו ג' וד' בלי איזה תוספת או איזה מוגרעת, ונ"ל שהמעתיק כפל שטה אחת שליווה ותיבות "חדשה ויש אהו מציית אצינד צ אשר בגבעה", שצפסוק ד' הם מיותרות לגמרי ומוכפלות מפסוק ג', והמעתיק טעה צין עגלה להעגלה וכפלם, והראוי ועזא ואחיו נהגים את העגלה עם ארון האלהים ואחיו הלך לפני הארון, וקנת ראייה לדברי העדר הא הידיעה מתיבת חדשה השנית, וכן קרה גם למעתיק מלכים צ' ז' י"ג שכל תיבות נשארו צה הכם ככל המון ישראל אשר (עיין מה שאכתוב שם צע"ה), ובמגלת אסתר קרה הפך זה שהסופר השמיט שטה כמו שהעירותי צ"א ו' י"ח; ואין זה כבוד מוקראי קדשנו להקשות דעתו ולגזור שלא נפל צהם שום טעות, ולהואיל לפרש פירושים רחוקים

לקיים דברים ככתבם, די לנו לדעת ולהודיע שאחר הסופרים (שגם לפי דעת קדמונינו ז"ל תקנו והחליפו צהם איזה דבר) לא שלטה יד צספרי קדשנו, וכבוד חנ"ך מונח במקומו גם אם נניח שנפל צהם איזה טעות. סופר שאינו לא וועלה ולא מוריד, וקהלת צחמתו אומר אל תהי לדיק הרבה וגו' (שם ז' י"ו: ה') בכל עלי צרו שים. תרגומתי כנהוג בכלי ניגון עשויים וועלי צרושים, רק הכלים הנזכרים אח"כ אינם עשויים כולם ווען וצפרט הצלילים שצודאי היו עשויים נחשת או כסף, א"כ כ"ל שיש לפרש שצידם ענפי צרושים כמו לולב שלנו וצהם היו משחקים לשוחה, וגוסף על זה היו משחקים בצנורות וצנבלים וגו', והוון הנוותרת שצתיבת כנורות סוף לדברי: ו') ש מ ט ו. תרגומתי כנהוג ניתקו מהעגלה. אך כ"ל שיש ג"כ לפרשו מל' שטוה וישטוה (מ"צ ט' ל"ג) וחסרו אותיות הכנוי, שטוהו, או צקר שם כולל יחיד וראוי לנקד שַׁטוּ, ור"ל תַּשַּׁב להפילו: ז') על השל. גם זה תרגומתי כנהוג על שגגתו של עזא, ונ"ל שאין בכל המוקראות שצא צהם שרש שלה שום אחד שיורה צצירור שהוראתו טעות ושגגה, כי ישל אלוה נפשו (איוב כ"ז ח'). נוכל לפרש כי יסקיט ויניח, עתה אל תשלו (ד"ה צ' כ"ט י"ט) אל תחשו ותנוחו, לא תשלה אותי (מ"צ ד' כ"ח) אל תשקיטני ותניחני צדברי הצל, גם כאן על השל ר"ל פתאום צהיותו שוקט וצוטח, וצד"ה כתוב על אשר שלח ידו על הארון: ח') פ ר ן. מיחה משונה ופתאומית וכן פן יפרץ צם (יתרו), ודומה לו כי עשה ה' פרץ צצבטי ישראל (שופטים כ"א ט"ו: ט') איך יצא אלי ארון ה'. אחרי שחטאתי צהבאת הארון וגרמתי פרץ לעזא איני כדאי להביא אל ביתי ארון ה': י') ו י ט ה ו. ר"ל הביאו שם לישיבת עראי, וכן ויטהו יואצ אל תוך השער (למעלה צ' כ"ז) הכניסו שם לרגע קטן; ואם כונת שני המליצות כדברי תוסר כל תלויה וועל דוד שפרק ארתו וועל צוארו ונתנה על צואר עובד אדום (מלצד שהסצרא נותנת שפרץ עזא אירע אלל בית עובד אדום והוא בעצמו צקש מואת דוד שיבנים הארון אל ביתו) וגם שדוד קנא צטובתו והסיר הארון מצייתו להביאו אליו: י"צ) צ ש מ ח ה. שעד היום ההוא נראה כאילו האל קונף על ענוו וכל זמן שעצדוהו לפני ארון צריתו אירעה להם תקלה, עכשו שע"י הארון שרתה צרכה צצית עובד אדום צרור שסלח ה' לעונות ענוו ונתרצה שנית להם: י"ג) ו ו ר י א. מנאנו צאיוב (ל"ט י"ח) כעת צמרס

תמריא. שענינו לפי מקומו תגובה ותחרומו, ואולי הוא הפוך מן אחר
 (את ה' האמרת, פר' תצוא, ודומיו). וזוהי ג"כ מריא, בהויה גסה
 ומפוטמת: י"ד) ונכר כר. פעל מן הכפולים ועיקרו כר שענינו איל
 או שער המדלג ומרקד: הגור הפוד צד. שכן קבעו ללבוש כל
 העובד עבודת הקודש (עיין ו"ש ש"א ז' י"ח): מ"פ ז. שרש פזו קרוב
 לפלץ, וכפטיש יפולץ סלע (ירמיה כ"ג כ"ט) מחיז ומנפץ חלקיו; אף
 כאן מ"פזו כותז ומדלג ומקוס למקוס, ומשרש זה גם ויפזו זרעי ידיו
 (ויחי) ומדלגים ומתנועעים במהירות, ואולי משרש זה גם שם פז המורה
 זהב ומרודד ונעשה עס: י"ז) לפני ה'. מוחץ תחת אויר לרקיע
 לפני המון ישראל, רק כנגד החדר ששה הביאו הארון: ויעל. כמו
 שהשרשים הבלתי מוקבלים הפעיל יש לבנין הקל שלהם הוראת הפעיל
 (ויאמר אל ושה אני חתנך יתרו שנהפעיל את ה' האמרת ענינו אחר,
 וכל אשר עשים שם הוא היה עשה, (וישב) היה ונזה שיעשו ורבים
 עוד) כן לפעלים שהפעיל שלהם הוראת יוצא לשני ורועים לתת להם
 הוראת יוצא לשלישי, או גם כן יש להם הוראת פעל עומד ורועים
 שימשו שימוש פעל יוצא, אין תקנה כ"א לתת להפעיל שלהם הוראת
 יוצא לשלישי או לשני, כמו וישלחו את כתנת הפסים ויצאו אל אביהם
 (וישב), אם שלחו לא הביאו בעצמם, א"כ לריכים אנו לומר שכאן
 הוראת ויצאו נתנו ציד אחר שיביא, וכן ולא ילין את העם (למטה
 י"ז ח'), ואולי לא תלין פעולת שכיר (קדושים) לא תלין נבלתו (כי תלח),
 יעשה שילינו; אף ויעל דוד לא שהעלה הוא בעצמו, רק לזה לכהנים
 שיעלו, וכן אלף עולות יעלה שלמה (ו"א ג' ד'), והוא ע"ד ויבן שלמה
 את הבית, לזה שיבנו והכחזו מייחס לו הבנין: י"ח) ויצרך את
 העם. אמר להם לכו לבתיכם לשלום וה' יהיה עמוס או כדומה וכן
 מפורש בשלמה (ו"א ח' כ"ה) ויצרך את כל קהל ישראל וגו' יהי ה'
 אלהינו עמו: י"ט) ואשפר. לא נודע צבירור פירושו המלה, ושרשה
 שפר, אולי הוראתה ונהי יפה של בשר: ואשישה. תרגם שד"ל חלת
 למוקים, ומקור המלה אש, חלה נאפה על האש, והואשלה המלה
 להוראת כל חלה: כ') וישב. ויפן כמו ושבה והיתה לבשר (ישעיה ו'
 י"ג): כגלה. לא ידע לכסות מומו והראה כי לא נזרע מלכה הוא
 צרקדו כאחד מהמון העם שאין בהם כל כשרון, ע"ד שאמרו במגלה
 (ד' ז'), אי חקלאה מלכא ליהוי דיקולא ומזאריה לא נחית: כהגלות

נגלות. כפל המקור יורנו שגם בכל מקום שבה קודם זמן אחר אינו
 אלא לחיזוק רק חסרה מומו אות הכנוי היוצגת והפעל הבא לפניו
 או לאחריו, כמו ידעתי כי מולך תמולך (ש"א כ"ד כ"ה) הוא כמו כי
 תמולך תמולך, ועתה הלך הלכת (וינח) כמו הלכת הלכת, וזה מחליש
 דברי שד"ל על פסוק טרף טרף יוסף (עיין במושגל) אעפ"י שגעינוים
 הוה מואד: כ"ב) אכצד ה. כל כמו שאשפיל עמו לפני עמי אהיה
 יותר נכבד בעיניהם, והחכם פיליפפואן העירנו שהוכיח דוד את מיכל
 הוכחה נמרצת בהזכיר לה כי נמאס אביה וביתו ממולך, ליסרה כי ידע
 בה שרש לזה כמו שרש לב אביה בולכו: כ"ג) עד יום מותה. כמו
 ולא יסף שנואל לראות את שאלו עד יום מותו (ש"א ט"ו ל"ה) כלו'
 לא ראהו עוד, ואין לומר שהכונה בחייו לא ראהו ואחר מותו ראהו,
 שלא ביום מות שנואל העלה אתו זעלת האוב, אף כאן ר"ל לא
 היה לה ולד לעולה, שאם היה לה היתה נכנסת בלבו גסות הרוח:

ז' א') כי ישב המלך בביתו. ולא נלטרך ללא
 למלחמה: צ') בתוך היריעה. לא כתב תחת היריעה, לפי שלא
 בלבד עליו היו יריעות כמו במושקן, רק גם מלדיו לנוי: ג') ה' עמך.
 בכל משלח ידך ובדאי תלית: ד') האתה תבנה וגו'. שד"ל בתרגום
 הספרות שלו הוסיף. אתה רונה לבנות לי בית? לא כי, שאינני לריך
 לבית, רק אני אבנה בית לך והקיומתי את זרעך אחרך: ו') באהל
 ובמשכן. נושא הדבור הוא ה', ור"ל הארון, והוא בהיותו בבית
 אבינדב ועובד ארום ודור לא היה במושקן, רק באחד מחדרי ביתם
 ועליו פרשו אהל לנוי: ז') שצטי. ראש השבט שיש בידו מטה לרדות:
 ח') מואחר הלאן. ע"ד ואשא אתכם על כנפי נשרים (יתרו), ומעומק
 השפלות לגובה הרוממות, מואחר הלאן שהם חלשי הבהמות לראש ונגיד
 על ישראל שהם עמי בחירי: י') ושונתי. מוטעם מלרע, ולפי דעתי
 ראוי למלעיל, ל' עבר כמו ואהיה, ואכריתה, וכן כולם עד והגיד לך
 ה שהוון שלו וו' ההיפוך, ויזה מתחיל ל' עתיד: י"א) ולוון היום.
 מוחזר למקרא של מעלה. לא יוסיפו לענותו כאשר בראשונה צווארים,
 וכאשר ענוהו בכל יומי השופטים עד היום שהניחותי לך מכל אויביך:
 י"ב) אשר ילא מנעיך. זרעך אחרך היה מושמע גם בן צנו, אשר
 ילא מנעיך ר"ל צנו מושע: י"ד) בשבט אנשים. כמו שאני מוסר

שאר בני אדם, ולא כוונך בקרוע מומנו הנלוכה: ט"ו) מעם שאל.
 שלא עשיתי חסד עמו: ט"ז) לפניך. כאן אירע להפך ממה שאירע
 לקוף של קלתי בחיי (עיין בנושחל פ' תולדות) ודומיו, ובהשאר וקום
 חלק בשטה שאינו מוספיק לכל תיבת כסאך כתבו הכף לזדה, וכזה
 נושא בכל ספרים קדמונים, והראוי לפני: י"ח) לפני ה'. לפני הארון:
 י"ט) האדם. החכם פיליפפזאן הרגס ופירש, זה ונהג בני האדם
 לדבר איש על לב רעהו, ורחוק, ולי נראה שאדם הוא ל' שפלות, נוזר
 וחדונה, וע"כ לא כתב איש שענינו אדם שיש לו הויה וגדולה, ור"ל
 הנה ונהג בעולם שאדם שפל כמוני יגיע לגדולה כזאת? כ' וזה
 יוסיף דוד וגו'. הלא כל דברי אף למוחר: כ"א) בעצור דברך
 וגו'. לא מוכשרון מעשי רק להקים דברך: וכל צדק. וכפי גזרת חכמת
 סודך לטוב בני עמי: להודיע. להזכירני טובותיך עמי חכם: כ"ב)
 על כן גדלת. כי אתה לבדך יכול להגיד מה שיהיה באחרית הימים,
 לא כן האלילים, ודומה לזה כתב ישעיה מ"ג י', מ"ה כ"א וצוקומוות
 אחרים: כ"ג) אשר הלכו אלהים. אולי הוא חול ומוסב אל האלילים
 וע"כ בא פעל הלכו ל' רבים, דומה בענינו למה שכתוב (פר' ואתחנן)
 או הנכה אלהים וגו': גוים. חסרה הוים בעצור מים אחרונה של
 מזרים, והראוי ממים ואלהיו, כלו' נגד רעון גוים ואלילים: כ"ה)
 הקם עד עולם. ולא תנחם אף הם בני חוטאים לפניך: כ"ו)
 אלהים על ישראל. ומתי יאמרו זה? כשתגדיל חסדך עמו: כ"ז)
 מלא עצדך וגו'. לולא צטובך גלית אזני לא הואלתי לשאל מורך דבר
 גדול כזה, והיה די לי צוה שאני מלך, ולא שאלתי מורך המלכות לזרעי:
 כ"ח) אתה הוא האלהים. בעל אל כלו' הכח והיכולת, ובכן דברך
 יתאמתו כי אין מוכע מורך: כ"ט) הוא לבדך. הוסף לבדך שזאת
 הוראת פעל הואיל בכל מקום (לפי דעתו) וכן פירש ש"ל הנה נא
 הואלתי (פר' וירא): ויזכרתך וגו'. אם זרעי יללת, הללחתו מבא רק
 מורך ולא מוסבה אחרת:

ח' א' מתג האמה. לא נודע צדירור מה הוא וזד"ה
 א' י"ח א' כתוב אתגת וצנותיה, רד"ק פירשו ל' אמת הוים, רלכ"ג
 שם נוחז, רש"י נוחט שזראש המרדע, ד"ו על גת שהיתה רודה צערי
 פלשתי האחרות, פיליפפזאן ל' עיר ואם, עיר הנלוכה, ואני צתרגמי

הנחתי, התיבה כמות שהיא, לפי שצעיני כל הפירושים הנזכרים רחוקים,
 מ"מ כראים יותר דברי רש"י, לולא מלאנו שקצפו סרני פלשתיים על אכיש
 מלך. גת (ש"א כ"ט ד') א"כ לא היתה גת ראש לכל ערי פלשתיים,
 והואיל אף אני לפרש פירוש רחוק ולומר שראוי לנקד האמה (שניה
 עשר נשיאים לאמותם, סוף חיי שרה) והיא אמת ישראל ור"ל שעד
 הנה פלשתיים כמתג ורסן לישראל ומונעים מהם חרש (ש"א י"ג י"ט)
 ומהתקבץ להתפלל (שם ז' ו') ומהמליך עליהם מי שיחפזו בו (למעלה
 ה' י"ז), ודוד לקח מתג זה מידם בהכניעו אותם באופן שפרק עולם
 מעל נואר ישראל, ונתן עול ישראל על נוארם, או האמה הם הפלשתיים
 עליוס, ודוד משל צהם והנהיגם כרצונו כמו שונהיגים הבהמה ע"י מתג:
 ב' וימדדס וגו'. לו עשה דוד כזה לכל הגוים שכבש הייתי אומר
 אכזריות היתה בו, עכשו שאפילו על פלשתיים שהרעו כ"כ לישראל לא
 התאכזר, לריכים אנו לומר שאינו סבה בלתי נודעת הביאו לכך מכ"ש
 שנוזרע רות המואביה הוא בא, וגם על ענון התאכזר בלכדו רבה עיר
 עיר מלכותם (למטה י"ב ל"א), ויותר מזה מלאנו שגם בתורה נזה לנו
 לא יבא עמוני ומואבי צקהל ה' (פר' כי תלא) ולא נזה כזה על עמלק
 ראש שונאי ישראל: ג') בלכתו להשיג. בלכת הדדעור להשיב
 יד דוד אחור. כלו' בצואו למונע מודד מורשת הארנות שעל יד נהר
 פרת שהוא גבול טבעי לארץ ישראל אחר שנחלו שני הנוטות וחני הנוטה
 מעבר לירדן מזרחה, וגם ה' צברית בין הצמרים הצטיח לתת לזרע
 אברהם את כל הארץ עד נהר פרת (לך לך), וזד"ה כתוב להציב ב"לת,
 ואז בלכתו מוסב אל דוד שהלך שם בארץ נובה שכפר היתה למם
 לישראל מימי שאל (ש"א י"ד מ"ז) ליכד מושלתו עליה בחזק, ונכון,
 שגם עמון ומואב ואדום נזכר שם שנלחם שאל עליהם ופכס, והם
 הוים הגוים שדוד עתה נלחם בהם: ד') הרכב. הסומים שעליהם רכבו
 פרשי הדדעור: ז') שלטי. יש לוור שקטנים הם ממוגן ולנה, ולנה
 גדולה על כולם שהיא מוקיפה ומכסה כל הגוף, שכן כתוב כלנה רעון
 חעטרנו (תהלים ה': י"ג) את ארם בגיח מלתי. כתוב ארם צוקום
 אדום וכן צמלבים ב' ט"ז ו' כתיב לארם ובלי ספק ראוי לאדום, ע"ש
 (וגם מ"ש למוטה י' י"ד), ועשה דוד שם גדול לעמו כששב מהלחם והכות
 מוכה רבה כזאת את אדום שכני בחגוי סלע (עובדיה: ט"ו) על כל
 ישראל. פולם מוכדים אותם כוונך: משפט וזדקה. משפט להביל

עשוק מיד עושקו, ונדקה לתת גמול לכל איש כפעלו: ט"ז) מוזכיר.
 מוזכיר לזולך וזה לעשות מדי יום ביום, או מוזכיר לפניו נדקות צ"ח
 וחובותם לשלם להם כפעלם (שד"ל: י"ח) והכרתי והפלתי. וצד"ה
 (א' י"ח י"ז) על הכרתי והפלתי ונכון. שלא יחכן שכל הכרתי והפלתי
 שהיו שוורי ראש דוד (למטה ב' ז') היו כולם כהנים כלו' מגדולי העם
 ומאלינו, והכרתי והפלתי היו שניהם והפלתים, וכן מנהג המלכים
 לשים נכרים לשוורי ראש שאם יורדו גם בני עמם ישארו הלה
 הנכרים. עמם, ופלתים נקראים בצפניה (ב' ה') גוי כרתים, ופלתי
 בחילוף התו' צפ"ן הם פלשתים:

ט"א) **הבי**. אחת מהוראות כי הוא אס, כי תקנה עבד
 עברי, אס תקנה, א"כ הכי כמו פ"א: ג') חסד אלהים. חסד הרלו
 לאלהים: ד') כלו דבר. וקום קרוב לנחנים ששה היה מושב איש
 צושת: ז') והשבת. א"כ אחר מות איש צושת לקחיה ונושפת שאלו:
 י') ועבדת. נראה שליבא נשתחרר ונעלמו אחר מות שאלו, ודוד
 הכריתו לשו' שנית תחת יד אדוניו הוא ובניו (שהיו ג"כ עבדים
 כוהו ובדחי שלא מורע ישראל) וגם עבדי ליבא, דעבד דקנה נכסים
 עבד למהן נכסים למהן (מגלה ט"ז: י"א) ונפישת, אכל וגו'.
 דברים שהוסיף דוד על דברי נופישת, ואין לפרש שליבא אור שעד
 עתה ונפישת אכל על שולחנו לפי שהיה צבית מוכיר, ולא שובאן
 ולהבא יוכל לאכל על שולחן ליבא ונבלי שיטרח דוד, שא"כ היה לו לכתוב
 על שולחנו של נופישת ולא של ליבא שהוא עבד לו:

י"א) **חנן**. חננו היה נותפאר באכזריותו וקורא לעלנו נחש,
 ובנו נותפאר ברחמנותו וקורא לעלנו חנון, ובעלי הניקוד נקדו הח"ת
 קוץ ולא פתח להפרישו מתנון שהוא נותפאר השם ית"ש: צ') עשה
 אציו עמדי חסד. בודחי שנה נחש את שאל אחר שנלחו בצואו
 לעזרת יבש (ש"א י"ה) ונפני זה היטיב לדוד בחשבו שהוא מבקש רעת
 שאלו, והעפ"י שידע דוד שלא נפני אהבתו אליו היטיב נחש עמו רק
 נשנחתו לשאלו מ"ו זכר חסדו גם אחר מותו ולא כסה עליה, וגם
 לא נלחש עם בני עמון בהלחמו עם מואב (למעלה ח'), ומה שכתוב
 (שם י"ב) שהקדיש הכלים שבזו ועמון, בודחי אחר כבוש רבה (סו' י"ב)

הקדישם: ג') הוכבד. ומאחר שכבש דוד כל הארצות עד נהר פרת
 היה נראה לשרי בני עמון כדבר בלתי אפשר שיניח מכבוש גם את
 ארצם, ובפרט אחר מות חנון, ומאחר שצערמוה שלח מרגלים מתחפשים
 בשמלת מלאכי שלום אין חובה לשאת להם פנים כמו שעושים למלאכי
 הגוים, ויש לחרפה: ד') מדיהם. הו' יתירה והראוי מדיהם:
 שתותיהם. ל' כי השתות יהרסון (תהלים י"א) שהם יסודות הבית
 שמתחת לארץ, א"כ ל' תחת או יסוד הוא: ה') ילנות. נקדוהו פעל
 להקרות שזריכין לכמותין עד שיגדל זקנם קנת, שאם היה נקוד יצ"ח
 מננין קל היה ר"ל חכף שמתחיל לנמות: ז') וישלת. נגדה להלחם
 עליהם בארצם, שלא להניחם שולבד חרפה שחרפו ומלאכיו יבואו עוד
 להלחם בארצו: ט') היתה אליו פני הולחמה. החכם פיליפוזאן
 מעירנו שפעל היתה מוסב אל מלחמה ולא אל פני שהוא הנושא,
 ומלמדנו שכך דרך לה"ק, ונכון, רק הושל שהצוא וקול נגידים נחצאו
 (איוב כ"ט י', וקרוב מזה קול דמוי אחיך לעקים, בראשית) איננו נכון,
 שכל וקום שכתוב בראש הענין תיבת קול הוראתה ל' שנועה, אני
 שומע נגידים, אני שומע דמוי אחיך לעקים, ויותר היה לו להצוא
 כמשל קשת גבורים חתים (ש"א צ' ד') מהמון רשעים רבים (תהלים
 ל"ז) בנקום חמה, רב: י"ג) חזק ונתחזק. חזק בקל ענינו אל תירא
 כמו חזק ואמץ, ונתחזק בהתפעל כמו ויתחזק ישראל (ויחי) ענינו נשתמש
 בכל מאומי כחנו: י"ד) וישב יואב. די לו שילא מנרתו והשפיל
 גאות בני עמון: ט"ז) הדר עזר. הוא הדדעזר הנזכר למעלה (ח' ג')
 שקבץ כל בני ארצו מחוגר חגורה וועלה לנקום נקמת נגיפתו, וזהו
 ל' ויאספו יחד נאספו כולם מגדולם ועד קטנם; וגם בכתב שומרוני,
 שהוא כתב עברי הקדמון, אותיות דל"ה ור"ש דומות זו לזו, ומזה החילוף
 בין דעוהל ורעוהל, הדדעזר והדרעזר, חדר ותימא (סוף חיי שרה)
 ובאיזה נוסחאות חדר ברי"ש: י"ח) שבע מאות רכב. שבע מאות
 סוסים, או שבע מאות שלישים נכזים להלחם מעל רכב ברזל: וארבעים
 חלף פרשים. גוזמא: י"ח) עבדי הדרעזר. נושאי מנחה לו:
 ויראו וגו'. מכלל שבני עמון שלחו אליהם פעם אחרת לעזרה, אולי
 בתשובת השנה כששלח דוד את יואב עליהם:

י"א) **לחשובת השנה**. שם שנה מקורו שנים, על שם

שארבעת וועדיה חניב קיץ חרף וסתו חוזרים ושונים, ופירוט לתשובת השנה כונו לתקופות הימים (ש"א א' כ') ששרש קוף או נקף נרדף לכרת וחרש, וחזר בל"ה; ויש א"ס לזקרא, כשחזר חודש האביב שהולכים יולאים זו לזמנה לפי שאינו לא יקר ולא חוס, ויש א"ס לזקורת כששלמה שנה ויום שיגאלו ונלכזי דוד לארץ בני עמון לנחם את חנון אל אביו: ויש חיתו את. ארץ בני עמון: ג) הלו"ה. הכל יודעים בה ונחמת בעלה שהוא מוגזרי דוד (ליוטה כ"ג ל"ט: ד') ונלכזים. לדבר על לבה וזהו ל' ויקחה: והיא מתקדשת וטומאתה. אך שלמו ימי נדותה, ואז עלולה האשה יותר להתעבר, ונביאה אחת נתעברה: ה) משאת הולך. דורן לשונח לבו, (וייתן משאת כיד הולך, אסתר ז' י"ח), או הוא ל' וישא משאות (נוקד) ונלכזים ערבים ויין יסן: ט) ולא ירד. בית דוד גזזה ומשאר הזתים שהיה בנוי במרום הר ליון, ולא בלכד שלא ירד אוריה ללון בביתו, אך לא ירד שם כל עיקר, ויש לחוש שמה הוגד לו איהו דבר שהכנים חשד בלבו: י"א) הארון. א"כ גם בזמנות בני עמון הביאו הארון עונה: ויש א"ל ויהודה. בכל יום ויום היתה מתפרדת יותר חבילת י"צ השבטים עד שהיו כבר נחשבים כשני גוים: ח"ך וחי"י נפשי. כך היא הולילה, ו"ו כולל לוור חייך כונו שאני רונה שיחיה בשרך בעולם הזה, וחי נפשך כונו שאני רונה שתתענג נפשך בעולם הבא: י"ג) עם עבדי אדכיו. שומרי ראש דוד: י"ד) גם פה. בה"ה הידיעה סיפור דברים אחרים מבלעדי לוי וזאת אוריה: ט"ו) ה"ב. שלשת השרשים שים נתן ויהב נולאים כונו פעמים במקרא זה בנזקום זה בדרך כל הנרדפים שאין להפריש בין הוראותם, ו"ו נראה לי ששרש שים יורה קביעות יותר מנתן שהוא לפי שעה, ויהב, (שהוא מל' ארנוי ולא ננוח ברור כ"א בדניאל ועזרא) או הבה (מל' הבה נבנה לנו עיר) ענינו שים פה, וגם הכרתו קרובה לפה ולשרש בוא הקרוב לסוראת פה, ונלכזו פה באלף, ופא ישית (איוז ל"ה י'); יהיה א"ך שיהיה משרש יהב או הבה היה ראוי להקדק ב"ו בחטף, ואהבו הכו (הושע ד' י"ח) הוא ע"ד פקח קוח, ירחק חק, שענינם יפקח וירחק הרבה כאלו נכתב המקור עם הזמן האחר לחזק כנהוג, אהבו אהבה רבה: ושבתם יואתרי. אוריה היה מוגזרי דוד ונשרי לבאו; אתה יואב ואבשי שלחו אותו עם אנשיו אל נזקום סכנה ובהיות המלחמה

חזקה תקעו בשופר לסיון שיאספו הנלחמים אל המחנה, והוא בודאי לא יסור אל ושמעתכם ויוסיף להלחם בגבורתו ונכה לבדו ומת: ט"ז) בש"ו ור וגו'. בשמור אל ענינו בכון דעתו להבחין איזהו נזקום סכנה; ואולי היה ראוי בשמור ל' עבר כידוע שהבית לפני המקור תורה זמן הוה והב"ך ל' עבר; אחרי שהבחין יואב כונו פעמים נזקום נתן לשמור אל הגבורים שבבני עמון, נתן את אוריה שם: כ"א) יר בשת. כונו ירבושת, שהבעלים נקראים בושת (ירמיה י"א י"ג) כונו שנקראו שקונים וגלולים: כ"ג) וגהיה וגו'. הוללך שנה בדברי יואב, ואמר שבחזון הרדיפה אחר אויביהם להבריחה ונעליהם העיר, לא נתנו דעתם שהיו מתקרבים לחומה: כ"ד) ויראו הנווראים. נחי לזוד הכאים פעם בהא ופעם בחלף ילמדונו מקורם, כונו קרה שונלכזו לפעמים בחלף לפי שענינו שגני האנשים הולכים וקרבים זה לזה כאלו אחד קורא את חברו שאל"כ הוא ושתנוש בשרש פגע, ויפגע בנזקום (ויגא), וכן ירה הבא כאן בחלף יודיענו שקרוב הוא לראה (זהו מקורו אור) ולשרש ירא שענינו ראה דבר ופחד ומוננו; וההפרש בין רוחים בים וירה בים הוא שהראשון ענינו השליך מנזקום רם לנזקום נמוך ונבלי שום לב איפה יפל הדבר, וירה ענינו השליך בכונה לאיזה נזקום: כ"ה) כזה. נקוד חולם לתפארת הקריאה ע"ד שכלתי שכלתי (נוקד), והוא ל' נקבה כונו ולא זה העיר (מ"ז ו' י"ט); וחזקה וודבר עם הוללך, חזק לב יואב שלא יירא ונחרון אפי, ומינת והרסה היתה ראויה לאתנת, ולפי בה"ט שהטעמוה טפחא וחזקהו מוסב אל המלחמה אף שגא הכנוי ל' נקבה: כ"ו) ותספד, קראה לנזקונות שתספרנה לדקתו: כ"ז) ויאספה. כאלו רזונו לגמול לה גבורת בעלה:

יב' א' עשיר וגו'. אולי מקור תיבת עשיר הוא שר, והפכו בכיפוף אותיותיו רש, ובאה לפעמים האלף אות גרונית נוספת בדרך שהוסיפו הע"ן שגם היא אות גרונית בתיבת עשיר: ד') ויחמל. שלשה נרדפים הם רחם, חמל, חוס, החקיף בכלם הוא רחם שמורה המיית הרחם או מעי האם על צניה ומזה הושאל גם לאחרים, חמל הוא ג"כ על אדם ובהויה הורגשים לער, חוס הוא על דבר בלתי מורגיש כונו אתה חסת על הקיקיון (יונה) ועינכם אל תחם על בליכם (ויגש), ואם הוראת פעל חמל בדברי ר"ל שגם העשיר חמל מאהבה

על זאנו ונקרו 'לכלתי שחטה, ולא מחמת כליות שהיתה בו, והרחיה ועל אשר לא חול שפסוק ו' ע' צזית את דבר ה' המתרה' כך שלא לעשות כאלה: י"ג) כי אתה עשית צמתי. ויראת מצני אדם ולא יראת מומני היודע כל, ואני אשלם לך כפעלך ואביישך. צפני צני אדם שמהם יראתי: ונגד השמש. באופן שיודע הדבר גם חן לארץ: י"ג) חטאתי לה'. יעשה זה יורנו כמה פשטו דרכי המוסר בין בני ישראל, שדוד נתפתה רגע אחר יצרו (ולמודנו חז"ל כל הגדול מחבירו יצרו גדול מומנו, בהיות לאל ידו לנלאת תאותו) ואין לך מלך לפניו ולאחריו צנוי הארץ שאם בא יעשה כזה לידו היה מתעייש בעצרו לעיני עצדיו כמו שידע דוד שהיה לו להתעייש, ומי יודע עד היכן היו מגיעים הדברים ואם צעזור ניאופו לא נקרעה המלוכה ויידו, ולכסות קלוגו נתפתה שגית אחר יצרו והוסיף על חטאתו פשע, רק חכף וייד שבא הנצח אליו ובמשל העשיר והרש ערך גדול חטאתו אל מול פניו, נתחרט דוד חרטה גדולה, ולא קלף על מוכיחו, רק השפיל רוחו והתודה חטאתו: י"ד) אפס כי נאץ נאלתי. ג' נרדפים הם. אפס רק ואך, ואם נחפון לנאל ההפרש שצנייהם נריכים אנו לחקור אחר ויקור שרשם; אפס וול' כי אפס כסף (ויגש) יהיו כאין וכאפס (ישעיה ו"א י"ג) מכרית לגומרי הדבר האמור לנועלה כמו אפס כי עז העם (פר' שלח) וידה טובה אחת שבארץ תכרת והיתה כאלו לא היתה מופני כמה וכמה נודות רעות שבה, ונכון ויה שאמרו שכל לה"ר של מרגלים צדנריהם הראשונים (לפי שאח"כ הוסיפו דברים והולילו דבה רעה על הארץ באמנם אוכלת יושביה היא) הוא ל' אפס שצחרו, אפס כי עז העם, שאם היו אומרים רק או אך לא היה לה"ר כ"ב, והיה להם להזכיר ערות הארץ בלי תיבה מחלשת הטוב שדברו עליה, וזה פריה ועז העם היושב בארץ וגו'; רק וול' והצור רק אין צו מים, מורה שדבר זה שנאמר עתה עושה הדברים שלפניו רקים ונעורים מחזקתם כלו' מכריע אותם בשוה, כמו רק אדנות הכהנים לא קנה (ויגש) ויה שלא קנה יוסף לפרעה כלו' אדנות הכהנים היה שוה לאדנות המון העם שקנה; ואך וול' הכה, מכה הדבר ומחלישו מצלי הכריעו וכ"ש הכריתו, כמו אך צשר בנפשו דמו לא תאכלו (נח) כלו' איסור קל כזה שלא לאכול הדם הוא דבר מועט לערך היתר צשר הכהנות שלא הותר לכם עד היום הזה; גם כאן תיבת אפס על וקוונה

תצוא, תשובתך ונקוצלת ורלויה, רק קטנה היא לערך חטאך ולריך אחת לעונש; והאל הטוב גם צהוכיחו וציסרו צני אדם מייטיב עוניהם ומראק לעיניהם ויה שטוב להם כאלו רע, ומחשבותיו נשגבו ומחשבות צני אדם וצודאי הגמור שטוב היה, לכן צח שבע שימות משיחיה שאל"כ היה האל מניחהו בחיים וגם לא היה נתפס צעון אציו (עיין במושגדל על פסוק פוקד עון אבות על צנים, פר' יתרו) וגם לדוד טוב שימות עד חטאתו, ו"ו כיון שגר לו הרבה על מיתתו נתכפר בה עונו אף כי שגר היתה לו ולא עונש: הילוד. לא ידעתי מודע כאן וצפר' שמות נקדו הוללה כן ועשאהו וולה זרה צדגש ולא נקדוה הילוד בשורק, ואף אם תמונא לומר שם שצנייה העתיד להולד והוא צינוני עמיד, כאן א"א לומר כן, ומה כח הדגש? ט"ו) ויה אגש. ויחלש, כמו היה הולך ומתמעט: ט"ז) וצא. כבר חוייתי דעתי סוף ש"א על פסוק וילומו שבעת ימים שאין ראשית הוראת לום ונוע ענמו מונאל ונשקה רק התאסף לצבות ולהתחנן, וזה הוראת ויגש דוד לום גם כאן, היה יושב כל היום לפני ארון האלהים צוכה ומבקש רחמים וצודאי לא היה אוכל ושותה מופני אגחתו, וגם כשהיה בא לציתו היה לן ושוכב ארלה כלו' כל הלילה היה מוטל על הקרקע ולא היה עולה על מטתו: י"ז) זקני ציתו. הזקנים שבעצדיו האוהבים אותו ולכם גם צו: צרה. הכל אפילו הכילת ערהי כמו שאכלו גם הם לחום באגחה, וכן לנועלה להצרות את דוד (ג' ל"ה): י"ח) רעה. לעלמו או לאחריים: י"ט) ונתלחשים. בהתפעל אין ענינו דבור בלחש וצקול גמון כמו צפעל (אשר לא ישמע לקול מלחשים, תהלים נ"ח) רק מחשבה בלב, וכן יחד עלי יתלחשו כל שונאי עלי יחשבו רעה לי (שם ו"א), ומקור המלה מל' ארמי ריחשא שענינו רוש בחילוף ללוד צנון הכהוג מחד, דבור צמחר כרוש המסתיר עלמו צין עשבי השדה: כ"ד) וינחם. דבר על לבה דכל ויה דעצדין מן שניח לטב: כ"ה) ידידיה. צאה דלת ראשונה צינונת להשתיק השוא מופניו: כ"ז) את עיר המים, עיר שהיו לה מים רבים די ספוקה ואין מכריחה לפתוח לאויביה, או גם עיר רבה היתה כמו ערער (עיין ו"ש ציבושע י"ב צ) צנויה צנוקת על נחל ארנון על גבי רפסודות כמו ערים הרבה בארץ סינים (China), ויואצ לכד כבר מוקלת העיר הצנויה על המים: ל') מלכס. אלילם הנקרא מלכס: ל"א) וישם. צד"ה (א' כ' ג') וישר. וגם הניח מלכתוב שם

והעביר אותם במלכא, לפי שחפץ כותב הספר לספר גדולת מלכי יהודה, ושחק גם מועשה אוריה, ול' העביר ר"ל צודאי שרף כמו מעביר צנו וצתו באש, וא"כ גם וישם צמוגרה וגו' ר"ל שהמיתם מיתות אכזריות, עתה שכתב שם וישר יכולים אנו לפרש כמו וישר אציומלך (שופטים ט' כ"ג) הכניד עולו עליהם והכריחם לעבודת פרך, ואל עליון יודע האמת:

ר"ג א' וידדי אחריו בן. כבר עברו הרבה שנים אחר מלך דוד, לפי שכל בניו נולדו לו אחר שנמשח לנולך בחברון: ב' להתחלות. הוראת הלווד כמו לווד לאשמה זה (ויקרא), עד כי התחלה, ונשחמשו כאן בצנין התפעל צתתי הוראות, בפסוק זה כיושמשו להיות חולה ודאי, ובפסוק ה' ו' בהוראת עשות עזמו כאלו הוא חולה ע"ד ויתכבר אליהם (וישב) יש ונתעשר, יש ונתרושש (משלי י"ג ז'): ד' בן הנולך. אתה בן הנולך שלא יחסר מנוך דבר מכל תענוגי עולם מודע אתה הולך ודל מיוס ליוס: ה' צריה. אכילה מועטת כמו שפירשתי למעלה י"ג ו' ואולי עיקר הנולה מוהוראת צריה אכילה מועטת הכמות ורבת האיכות שהחולה ציוני רפואתו הולך ואוכל להיות צריה וחוק: ואכלתי מידה. ולא אדאג פן יסקוני סם המות לקחת המלכה כי הני הצבור: ו' לציבות. נקראו בן מפני צורתן הדומה ללב, הן מפני שנוחזקות את הלב, כלו מצרות את האדם: ט' הושרת. המחבת (ויקרא) תרגומו משריתא, וארוחתו (סוף נו"ג) מתורגם ושירותיה, וגם בתלמוד (נוס' ברכות ל"ט) שירותא ענינו סעודה, א"כ משרת הוא הכלי שבו מנשלים המאכל: י' החדר. שרשו קרוב לחתר, מוקם מוכסה מן העין שגריך לחפש ולחתור אחריו, ונקרא ג"כ קצה (צלק) והוא מוקם המוטות צירבתי הבית הנעלם מן העין ע"י יריעות: י"ג כי לא יונעני מנוך. אולי האמינה שבהיותה צת אש אחרת לא כאחות לו תחשב, שהאח האמתי הוא בן המנוח, כמו כי יביתך אחיך בן אחך (ראה) ווי יתנך כאח לי יונק שדי אמני (ש"ה ח' א'), וגם אברהם התנצל לעיני אציומלך באורו וגם אמנה אחותי צת אבי היא אך לא צת אמני ותהי לי לאשה, א"כ צין גויי הארץ היו עושים כן ואין מונע, ומיבות כי לא יעשה כן בישראל ר"ל לענות בתולה תחת קחתה לו לאשה: ט"ו וישנאה. ומתחלה אהב יופיה ואחר שענה אותה מואסה צעינו: ט"ז אל אדות וגו'. פסוק קשה עד וואד, תרגומו כאלו

אונקן לא הנותן עד סוף דצריה וזה לנערו שיגרסה החולה; אל במקום על, אולי היה ראוי להגדל בגול שכונה פעמים מלאנו קל ועל זה במקום זה; על אודות הרעה הגדולה הזאת, לשלחני, שהיא גדולה מהאחרת שעשית עוני לענותני (ינקום ה' נקמותי מנוך) או כדומה; רק ה"א הידיעה החסרה מתיבת מואחרת העלתה על דעתי פירוש אחר; כבר ידוע שבני שתי לרות היו שונאים זה לזה כדרך שאנוותיהם שונאות זו את זו, וא"כ נוכל להניח שגם אונקן קודם שצערה צו אש התאיה הבהמית (ויפלא צעיני אונקן לעשות לה מאוניה, למעלה פס' ב') לא חדל מלהכעיס ולהרע לתמוך; ופשוט הפסוק הוא כך דרך תיונה, על אודות, כלו עקב ובשכר הרעה הגדולה הזאת שעניתני שהיא גדולה מכל רעה אחרת שעשית עוני מועודך תרע עוד ומשלחני! י"ז שלחו וגו' ונעל. רבים משרתים היו לו לאונקן שכן כתוב (פ' ט) וילאו כל איש ונעליו. ואחר מזה מלא חן צעיניו יותר והוא היה נערו, ל' חבה; כולכם שלחנה, ואתה עמוד הגלי ונעול הדלת אחריה: י"ח פסיס. כמו שפירש שד"ל על כתבת יוסף וול' פס רגל, כתבת שמונעת עד קרסוליה כדרך צנות אצילי ארץ שעיון לא תחס על מלבושיהן שלא יגררו צעיט: י"ט ותקח וגו'. חסרה מלת ותהן על ראשה, שזהו דרך לה"ק. לקצר ע"ד לא תצנה אתהן גזית (יתרו) ודומיו: כ' אחיך הוא. ותרפתו תפול על כל המשפחה וגם עליך אש תודע לרבים, לכן אל תשיתי לנך לעזוק עליו שינקמו ממונו נקמתך, ותמר היתה יושבת בציתו של דוד ומה שכתוב ותלך הלך וזעקה ר"ל מואתה מחדר אחיה עד בואה לחדרה לא חדלה מלזעוק ולקבול על אחיה: בית אבשלום אחיה. שהוא מחוץ לעיר (למטה י"ד ל'): כ"א ויחר לו מאד. רק לא העניש אונקן וגם לא גער צו או מחמת אהבתו אליו שלא לעצבו (מ"א א' ו') או מחמת שידע גם הוא עונו עם צת שבע, ונבואת נתן לו הנני מוקים עליך רעה מבייתך וגו' (למעלה י"ג): כ"ב כי שגא. לא דבר עונו שלא ישמע ויתפשט הדבר, רק כונתו להרגו ויאמרו שהרגו לקחת הוא המלכה אחרי מות אציו: כ"ג לשנתים ינויס. שנתים שלמות עם כל ימיהן; בצעל חלורה. לפי דברי החכם שווארץ. בצפרו תבואות הארץ יש עוד ציונינו קרוב לבית אל בככר הירדן חרבות נקראו חל חלור על הגבול שבין נחלת צנימין ואפרים, וצעל ענינו מישור: כ"ה ויפרץ צו. הרגיל הוא ויפלה, רק כ"ל שזה הוא

הנכון בקש לפרוץ ולשבר דעתו: כ"ז) וישלח אתו וגו' אצלם לא שאל שיבאו שאר אחיו רק דוד ועבדיו, ואם לא, יבא אמונו לבדו, ודוד לא היה חושדו שינקום נקמת תיור, רק שיבקש מיתת אמונו למוחך תחתיו, ושלא אתו גם שאר בניו שאם יקום אצלם עליו יקומו לעזרתו: כ"ט) וינסו. מיראתם פן להחזיק המלוכה בידו יהרוג גם אותם: ל"ב) היתה שומה. יש לפרשו שני אופנים, או יהיה פי ל' נווי, ור"ל הדבר נגזר ומלווה מאלת אצלם לעבדיו שבהזדמון לפניהם עת ויום וזמנים יהרגו את אמונו, או יהיה פי ל' פה מושק, הריגת אמונו היתה תמיד צפי אצלם בדבר עמי שאני הייתי איש סודו, והראשון נכון יותר צעיני: שומה. צינוני פעול משרש שום, עיין בנושטל על פסוק לנוס אל עיר ונקלטו (נוסעי): ל"ג) לצדו מת. ונאחר שלא הרג אמונו ומחודת המלוכה רק לנקום נקמת חרפת אחותו: ל"ד) מדרך אחריו. מיראתם פן ירדפו עבדי אצלם אחרים חדלו מדרך המלך והלכו אורחות עקלקלות, ובין באה השמועה למוחך טרם בואם, וחלוי הונשר שלא ראם באים לא לפניו ולא לאחריו חשב שאצלם הרגם: ל"ז) כל הימים. כל ימי האבלות, אולי שנה תמימה: גשור. מחוץ קרוב לארם דמשק ונקרא בלשונות העמים Iturea: ל"ט) ותכל וגו'. העפ"י שוליות, "לצאת אל", יותר טוב לפרשה זאת למלחמה נגד אצלם לשלם לו גומול הריגת אחיו, מ"ו"ו תו של ותכל קשה והראוי ויכל, אחר שנחם העביר דוד וודעתו לנאח למלחמה גשורה, ע"כ החזקתי בפירוש הנהוג שחברה תיבת נפש, והמליצה ע"ד בלתי לתשועתך נפשי (תהלים קי"ט), והראיה פסוק וידע יואז שאחריו:

י"ד) ב' ולבשי וגו'. פרטים למה שכתב דרך כלל התחבלי נא: ה' אָבָל. מלה שגורה הרבה בל"ח וענינה כמו רק ואך למעט, כמו לו ישועאל יחיה לפניך. אבל שרה אשתך יולדת לך בן (לך לך) אינך צריך להתפלל בעד בן אמותך רק יהיה לך בן ושרה; אבל אשמים אכחנו על אחינו (מוקץ), ראו איש את אחיו דואג ונוצר ואמרו לא נתאונן לאמר בנינו אכחנו ומדוע ונאחנו כל זאת רק אשמים אכחנו, וזה שגור ג"כ בלשוננו שמתחילים הדבור בולת Mal' להתנגד לאיזה דבר הגשוע ונאלי, וכן כאן הוראתו ידעתי כך כי אובד נדק אתה ורודף חסד, רק מי יודע אם הוכל להושיע צני מיד בני ונשפחתו החפנים

במיתתו, ועיקר המלה בל שהוא כמו אל (ומשפטים בל ידעום, תהלים קנ"ח), לא בן הדבר רק בן הוא: ו) ויכלו. כ"ל צרור שדין נפש תחת נפש עין תחת עין לפי הפשט דברים בלתי נכנס ואין כאן ונקום להאריך, וא"כ גם כאן הורג אחיו חייב מיתה הוא רק אין עדים להעיד עליו שהרגו כי אין שם איש (ואין מליץ צנייהם), וגואלי הדם צראותם שאין תקוה להנחיתו ב"ד ונבקשים הם את נפשו (וכמו זה היה בכל פעם ששפך איש דם בשגגה שלפי התורה נקי הוא, רק צריך להגילו מיד גואל הדם הונקש לנקום נקמת קרובו, ונפני זה נתקנו ערי וקלט), והתורה נתנה ליוצאי מצרים שעול השעבוד עשה לבם אכזר ונריכים למשפט עז ומאיים, רק בנסתר לומר משה את ראשי העם תורה שבע"פ למתק הדינים כשהשעה צריכה לכך, וע"ז זעקה האשה אל המלך כאומרת לא תשפוט עפ"י התורה רק עפ"י הדק, וכי צני רשע הוא? האם הזיד להרוג אחיו בערמה? מעתה הגילהו נא מיד מבקשי נפשו ובטחה שדוד ידון דין בעלמו ויאמר ופי הרשיע אצלם צהרגו את אמונו? והלא חייב מיתה היה על שאנס אשה ומכ"ש אחותו (תנא), וכשם שיהמו רחמיו על אשה שכבר מוטערת היא על מות בעלה ובנה האחד לבלתי המית גם בנה האחר אם יש אופן להגילו, כן יצין שגם צני ישראל לא יערערו עליו שכבר נלטער על מות שני צנים ועל מעשה תמר אם ישלים עם אצלם: ויכו. אולי ראוי לינקד זו שורק הכו איש את חבירו וכת מות רק האחד לבדו הונת, רק ונאלכו ג"כ וישנו את טעמו (ש"א כ"א י"ד) צננוי נכפל וגם וישנו במקום וישנהו כמו כאן, ונאלכו ג"כ ותראהו את הילד (שמות) ע"ד ל"ח (שונאיהם של ישראל במקום שונאי ישראל: ז') ונשמידה וגו' זה אומרים בלשם: ט') עלי וגו'. עלי העון על שלא שמרתי צני כראוי ועל בית אבי שרועים לעשות עול, רק אתה נקי ואיני קובלת עליך כאלו תעלים עיניך ולא תשליט נדקה ומשפט בארץ: י"א) מה רצת. וז"ל השלילה לבלתי הרצת: י"ג) ומדבר וגו'. מדברך שגזרת שאין להנחית צני האחד לנקום ממונו מיתת אחיו אתה נראה כאשה ר"ל כמובן שלא טוב אתה עושה (שזאת הוראת 'אשם, יודע בעלמו שחטא) לבלתי השיב את אצלם, וכל זמן שאינך נשיבו הוא כאלו הדחתו והרחקתו מעליך: י"ד) כי מות כמות וגו'. מות הוא שבויתתנו אנו כמים הנגרים הרנה אשר לא יאספו וא"א להשיב נשמתנו אל קרננו, וע"כ לא יכלה ה' להרוג נפש כי לא יוכל

לתקן אשר ענת, רק חנות הוא שה' חשב ג"כ ונתחזות (ערי מוקלט)
 שלא יתרחק איש מהסתפה בנחלתו ויתגורר בין גויי הארץ ויעבוד
 עומס אלהים אחרים: ט"ו) אשר זאתי. כאשר זאתי: ותאמר
 שפחתך. בלבה: ט"ז) להשוויד. החושב להשוויד: י"ז) לונכהה.
 גזר דין שיפיל בעבורי להחיות את בני יסקיט לבנו שלא יחשוב עול
 פעלתי אם העלים עיני מעון הצלום ואשיבנו אלי, כי חכם הוא
 לדמות דבר לדבר: י"ט) אש. במקום יש, אולי בימי קדם קדמוניות לא
 היו להם כ"א ג' הברות a e o וכוונתן שלש אותיות נחות אלף יוד
 וו, ואח"כ נתוספו שתי ההברות i u הדומות אל e o ונתחלפות בהן
 (ישלך ישלך ישלך) ומילת יש שקראוה לראשונה בחירק (והדחיה
 שם ישכר שענינו יש שָׁכַר בעולם לעושה טוב וקראוהו יש שָׁכַר
 כקריאתנו לפי הקבלה) נהיה ג"כ שם איש, אדם או דבר שיש לו הויה
 מיוחדת; ושם אשה שהשין זו דגושה משרש אגש המורה חילשה ע"ד
 נשמה גבורתה היו לנשים (ירמיה כ"א ל'), גיד הנשה גיד הנחלש: כ')
 ס צ א ת פ נ י ה ד ז ר ה ד ד ר י ש לו שני פנים, האחד הוא
 שאצלום ראוי לעונש וזה אתה רואה, ויואז רצה להראות לך הגד
 האחר שאצלום נקי הוא, ולמען תראהו סבב את הדבר והפכו לך
 האחר שלו: ואדני חכם וגו'. ותשקול בדעתך איזה נושני הפנים הוא
 הישר: כ"ב) ויפל וגו'. כמה ישרה נפש יואז וכונה אהב את מלכו,
 בתחלה העביר על כבודו מפני כבוד דוד ואחר כל הטורה שטרח
 בצורו על רצה ודוד היה יושב צירושלים בתענוגי מלך בחר שייחסו
 לכידת העיר לדוד ולא לו, וכאן נתן אל לבו להשקיט ולפייס דעת דוד
 ושיב בנו אהובו אל חיקו, אשריכם ישראל! כמה גדולים היו צדק על
 כל אומה ולשון! כ"ג) עבדך. הכתיב עבדו כל' נסתר, פעם ראשונה
 מלאנו בתורה איש ונדבר אל חברו כל' נסתר בפר' תולדות שעשו אומר
 לאביו יקום אבי ויאכל מזיד בנו, וג"ל הטעם נשום יראה כאלו ירא
 לדבר עמו ואומר לאחר דבר לו בעדי: כ"ד) יסב אל ביתו וגו'.
 וביתו תהיה לו כעיר מוקלט שוכני יגלה שם: כ"ו) ואתים שקלים.
 גזמא, ועיין מ"ש כס"א י"ג ה': ל') חלקת יואז אל ידי בית
 הצלום היה במחוז ירושלים רק מוחץ לעיר בשדה: ל"ב) טוב לי.
 שם אין יודע חרפתי שאני חרה עלי אפוא וגם איני רואה אחי
 וקורבים ואני מרוחק: ואם יש בי עון ידון בלבו אם יש

בי עון יגזלני כעוני שאני חייב מיתה, ואם אין בי עון במיתה אחי
 וידוע יענישני עונש מזה:

ט"ז (ב' דרך השער. בימי קדם שרבו השודדים היואלים
 לשלל שלל ולבזזו היו הערים בולן מוקפות חומה, ומסוף הנתיב עד
 הוות העיר היו ונתיבים וקום חלל לבנות בתים חדשים אם ירבו
 יושבי העיר, ואלל פתח שער העיר היה רחוב להתאסף שם בני העיר
 לדון (ולא שער עירו, חיי שרה, ובעז עלה השער, רות) או למוכר
 התבואות (סאתים שעורים בשקל בשער שומרון, מ"ז ז' א'), ויוזה גם
 ערך הקצוב למכירת התבואה וכל מוסחר נקרא שער בל"ח ויואלנו
 במקרא וואה שערים (תולדות) להוראת וואה וודת, ואולי גם שרש
 שָׁעַר שענינו חשב ושם סיעור בל"ח ילאו מווקור שער העיר: ג')
 וככחיה. כמו הולך נכחו (ישעיה ג"ז ב') ל' יושר כאלו הדבר לנגד
 פניו צקו ישר: ד') והלדקתיו. אעפ"י שלדיק הראשון צריבו וצח
 רעהו וחקרו מ"ו צרובי הפעמים העשוק הוא הלועק מחונת עושקו:
 ז') מקץ ארבעים שנה. א"ל לומר מוולוך דוד שא"כ היה הדבר
 סמוך הרבה למותו ולא נראה, והרבה מהעתקי הווקרא (סורי, ערבי,
 וולגאטא וגם יוסיפון, הביאם הח' פיליפוזאן) כתבו ארבע במקום
 ארבעים: ואשלים בחברון את נדרי אשר נדרתי לה': ח')
 בגשור בארם. הסמוך לארם להפרישו מוגשור שבדרום ארץ כנען
 הסמוך לשדה העוולקי: אם ישוב ישצבי. הווקור מן ישב מלא או,
 והעתיד מן שוב, שווקור שני השרשים אחד והיושב באיזה מקום שב
 אליו חדיר: ועצדתי את ה'. בקרבנות: י') מרגלים. שיחקרו
 לב העם ואם טוב אל הצלום יאמרו להם כשנועכס וגו': י"א) לתנוס.
 בלויית כבוד לאצלום בלכתו חצונה: י"ב) וישלח וגו'. חסרה תיבת
 לקחת או לקרא. בזכות הצלום זכחו בחברון שלח לקחת את אחיתפל
 באילו רוגס לכד יועץ אביו וקוראו אל הלחם עמו ציוס שמחתו:
 ויהי הקשר אנוני. ובזוא אליו אחיתפל נעשה הקשר אנוני ורב
 העם אחר הצלום: ג' ל'ה. אחת מערי יהודה (יהושע ט"ו כ"א):
 י"ג) פליטה. ידע דוד ביואז ואביו ושאר עבדיו שנאוניס הם אתו
 עד מות, ואמר להם, דעו שרוח הצלום לא יתקרר בהרגו אותי לבדי
 רק גם לכולכם ימיתה, וכל זמן שכולכם עומדי בודאי יושבי ירושלים לא

יורדו בי ולא יבגורוני בידי אבשלום, והוא להדיח עלינו את הרעה, להכריתנו, יור על העיר וכלכו אותה יכה כל יושביה לפי חרצ; ויש ג"כ לפרש והדיח עלינו את הרעה. יאשים אותנו שאנו גריונו השחתת העיר בהתיצבנו נגדו אחר שכל ישראל בחרו בו: ט"ז) זר גליו. אחריו, או הולכים ולא רוכבים, וכן פירשתי ג"כ בענוק שלח זר גליו (שירת דבורה); והיתה כונת דוד להמלט במלכותו כונו שגמלט בימי שאל. שהוא ועבדיו ידעו המוקמות ההם ובנותי מעט היו יכולים להתיצב בפני מוחות אלפים בעצרות ההרים, ונקום לר לבוא אל הגאיות, ואחר ענת החתפל לאבשלום שנוע לדברי חושי והחליף ונהלכו ועבר הירדן אל ונחנים, אולי גם הוא היה ונקום חזק, ובו הולך אבנר את איש בשת: י"ז) ויעמדו בית המרחק. אולי האחרון ונבתי נוחו ירושלים, או בית תענוג לנולך, ושם נחו מעט ומוהלכס ופקד דוד העם אשר אתו: י"ח) באו זר גליו ונגת. דוד הרגיש שיוס יוס לב ז"י היה ונתרחק מעליו ושלת להביא שש מוחות גתים אליו עם אתי שחולי יודעו היה לשעבר, וניד כשבאו לירושלים ונאלו דוד צורח והלכו זר גליו: י"ט) ושם עם הולך. לכסותו אומר כן אם בא לו ונאבדתו אוחו, או מפני שכר שקב לו: כי נכרי אתה. ועדין לא קשרת ברית עמי א"כ חפשי אתה ללכת את אבשלום, ותיצוה עם הולך העלו על דעתי שחולי לא היתה דעת דוד כ"א לנולט נפשו ונפש עבדיו, ונחפלו הטוב היה ונתרצה לעזוב הוולוכה ביד אבשלום אם יכרות עמו ברית לחיות אותו ואת עבדיו, ונעתה הוא בעצמו קוראיו מלך: וגם גלה אתה למוקומוך. ונליצה קשה, וזריכים אנו או לפרש גלה תוכל לשוב אל ונקומוך אתה והנשיך, והשתנוש בשרש גלה לפי שהיתה דעתו אחר גלותו ונאלו להתישב בירושלים ועכשו הוא נוסע ונשם וגולה שנית, או תהיה למוך למוקומוך ונשם, אך גלית ומוקומוך ונאת ומוקוס רחוק ועיף אתה והנשיך, ולא ידעתי להכריע, והפסוק שאחריו סונוך הפירוש השני, רק כ"ל ג"כ שטוב לפרש גולה כפירוש הראשון ונלהיח שנכתב למוך במוקוס ונשם, דבר זר: כ) שוב וגו'. ירושלימה אל אבשלום, או שוב אל הרץ פלשתים: חסד ואמת. ואני נחשב לך ביאתך אלני כמעשה חסד ואמת והנוספר קנר דבריו וכתבם כונו שילאו ופי דוד זר גליו: כ"ב) וכל הטף אשר עמו. דעת אתי ואנשיו היתה להתישב בקרב ז"י והביאו בני ביתם עמו: כ"ג) וכל הארץ

וגו'. כל אנשי הארץ שביניהם עבר דוד ואנשיו היו זוכים זראותם אותו צורת: וכל העם עוברים. היו זוכים כל עוד שעם דוד עוברים: כ"ד) וילקו. כונו ויליגו זחילוף אותיות גיכך: וי על אביתר. היה כבר יורד לעבור נחל קדרון שקרקעיתו נמוכה מאד בין הרים ופלעים, וכשמעו דברי דוד עלה שנית והעלה הארון עמו עד תם כל העם לעבור: כ"ה) אותו. את הארון: ואת נוהו. האהל שנטה לו דוד (למעלה ו' י"ז): כ"ה) בערבות המדבר. יש אם למוקרא, במוקוס מישור שצמדבר בגאיות שצין ההרים, ויש אם למוסרת בעצרות במוקוס ונעצרות ההרים ששם בטוח אני: כ"ט) לדוק ואביתר. כצרוח הציתר אל דוד אחר הריגת כהני נב שוש לדוק תחיו, ובהנושח דוד לנולך שוש גם אביתר והיו שם שני נשיאי הלהנים, ולאביתר הכהונה הגדולה, וללדוק פקודת הושכן ופקודת אחיו הכהנים: ל) עלה זמעה הזתים. אחר עברו את נחל קדרון שהוא גבול מחוז עיר ירושלים, התחיל לעלות על הר הזתים שהוא מהעבר האחר, ובהתרחקו מעל גבול עיר הקדש נכנרו רחמיו והתחיל להתאבל זחפות ראשו וזחלון ונעליו וזכה צבי גדול: ל"ב) עד הר אש. עד ראש ההר שנומנו יראה למרחוק זבראותו גדול ונעשי האל ויופיים יהוה לבו ליראת ה' ולקרא בשמו: ל"ג) האר כי. אולי מוארץ שנער ששם עיר ארך (Edessa) אחד וכלנה (נח), או מיושבי ארך גלו צימי קדם אל ארך כנען והמוקוס שנתישב בו נקרא על שום גבול הארכי (יהושע ט"ז ז') וגם ז"י היושבים שם נקראו שם ארכי: ל"ג) למושא. כי אדאג עליך: ל"ד) ואני מאז ועתה ואני עבדך. הוויין מיותרות של שני ואני, ואין לננוח להן טעם לולא נאמר שכן היה דרך חושי לדבר כי ערל שפתים הוא, והכותב הביא דבריו כונו שהוליאם צפיו, (עיין ונ"ש לנעלה פס' כ'), ובאמת כל הסיפור הזה ילייר לעינינו הדברים כ"כ ברורים עד שנראה לנו כאלו ראינום: ל"ו) רעה. בהא נוספת ונוזה רעהו ע"ד שדהו קלהו, ונשם רע מנאנו רעו (ויגיד עליו רעו, חיוב ל"ו ל"ג): יבוא. היה מוכן עצמו לבוא:

ט"ז ח' קיץ. כשם שהחרף הוא זראשית השנה לאכרים כך הקיץ בסופו, והראשון הושאל להוראת נעורים (ציוני חרפי, חיוב כ"ט ד') והשני וול' קץ וסוף, וכאן, ענינו תאנים הנלקטים זקין ליבשם

בחוה: ג') היום ישיבו וגו'. דברי ציבא נראים כשקרים, ו"ו יש
לדק דוד אם האמין בו מאחר שראה שבנו אהבו ונבקש נפשו כ"ש
שיוכל להיות שאיש חסדו יאזה מותו לנולך תחתיו, ולולי מוס מפיצשת
לא היה דבר חן ון האפשרות שאם היה דוד נופל ביד בנו שבדאי
לא היה מרחם עליו בני ישראל לא היו נשמעים לאצטלוס הורג אציו,
ובוואסם בו אולי היו חוזרים אל בית אדונייהם הראשון אל בית שאול:
ד') הנה לך וגו'. מועשה זה וגם מועשה נבות נראה שושפט
הנלוכה ציונים ההם היה שהמקל בכבוד המלך משפטו שכל נכסיו
נופלים למלך והוא יכול לתתם לנוי שירכה: אמלא חן וגו'. מי
יתן ואמלא כן חן צעיק תמיד: ה') בחוריהם. עיר נחלת ציונים
בקנה הגבול, ודעת דוד היתה לבוא עד הירדן וזרחה, ולא לעברו
ארצה ראובן רק ללכת דרומה על כחף ים המלח ארץ לורים ונערת
עד המדברות שבדרום ארץ יהודה: ח') כל דווי בית שאול. עם
כל הטורה שטרה דוד לדק עלמו ומהיות אנגר ובהיות גם את
העמלקי ונשר מות שאול ורכב וצענה רונחי איש צשת הודיע שלא
שונה צויתתם, ו"ו לא הועיל להציל עלמו ומחשש צעיני קרובי שאול
שגם ידו עם יד הרונחים: י') כה יקלל לפי הכתיב ר"ל אם יקלל
מועלמו או אם ה' שם בלבו לקלל מי יונעסו, והו' של ונוי לחיזוק:
י"ג) צעיני. בצכיי, והכתוב צעוני כלי' ישיב אל לבו חטאתי וידאיב
לבי להשיבני בתשובה ואח"כ ייטיב לי, ואולי היה כתיב צעוני מלא
וו להורות שצריך להצרת קוץ חטוף כמו מלושני צשתר רעהו (תהלים
ק"ח) והנעתיק לא הצין מה הן שני היודין והשמית אחת מהן:
קללתו. הכתיב קללתי ע"ד זעקת סדם ועמורה, קללה שאני מוקולל, וכל
ל' קללה כאן ענינו ציון והקל בכבוד המלך: י"ג) לענות. ו"ל' עם
כלו אלל וסמוך לו כמו לענות הוסגרת (תרוונה): י"ט) לנוי אחי
אעבד. אביך זקן והצרות ערבנו דעתו ונעשתה היננו ראוי עוד
למלוכה ובעיני השוב כאלו כבר מות, ולך מושפט המלוכה לשבת על
כסאו; ועוד י"ל אם הייתי מורד בו לעבוד זר הייתי פועל און
רק את בנו אבי רוצה לעבוד ולא זר, ובכל אדם מתקנה חן מננו
ותלמידו (סגדרין ק"ה): כ') הבו לכם. התיעלו ציניכם ואח"כ תגידו
לי פרי ענתכם: כ"א) וחזקו ידי וגו'. עד עכשו לא עשה אצטלוס
מועשה רע נגד אציו והפטר שישלמו ציניכם, ודוד תחת חרות אפו

בבנו יחרה על המחזיקים בידו, וזה יונע בני ישראל ונעזור אחרי
אצטלוס בכל כחם; עכשו שאתה עושה מועשה רע כזה לאביך ידעו צ"
שאין עוד לדאג פן תשלמו ציניכם ויאמרו בלבה אם ישוב וינולך דוד
יענישנו על שלא מחינו באצטלוס, אח"כ אין לנו טוב כ"א לעזור אחריו,
וע"כ נעו האהל על הגג, כדי שידעו כל ישראל; ועוד י"ל אם תראה
בעלנוך שאיך ירא וצטות אתה בהלחת דרכך עד שתחשוב עלנוך
כבר כוורש מלכות אביך ואולרותיו וגשיו, יחזקו גם ידי אשר אתך, כי
בעתוך יצטיחה:

י"ז ח') **אבהרה**. הא נוספת בכל אחד מהפעלים שבפסוק
זה סוך לדעת האומר שענינה חפץ ורנון: צ') יגע ורפה ידיים.
יגע מהליכתו ברגליו כל היום כולו, ורפה ידיים, שבחפזו לנוס בודאי
לא נתיעץ עוד עם שריו מה לעשות, ועוד מאחר שלא ידע אל נכון
גבול הרעה הנועמדת לבוא עליו מוכן הוא לחרדה; וההפרש שבין
פחד יראה חרדה והנוס לב הוא, פחד הוא פתאווי וחזק מואד, יראה
אחר דעתנו מהות הרעה העומדת עליו, וישנה גם נחנות כבוד
(ירא ון, ירא אח), חרדה על העתיד הצלתי נודע, והנוס הלב הוא
פרי שלשחה; ועוד פחד נראה צפנים המלצינים, יראה בלב, חרדה
בהלחת האיברים, ויש עוד רעש ורעד ורגז הלוקחים ד"ו מורעש
הארץ וגם הם נראים באיברים וכן פללות בהילוף לוו צריש
(להנהיל-להנהיר) משרש פרץ, פחד המשר כח הגוף: ג') ואשיבה.
יש לשרש שוב הוראת התהפכות כמו ושב לבנון לכרמל (ישעיה כ"ט
י"ז) ושגור הוא צוכתצי הפילוסופים, וכן כאן ואשיבה ר"ל ואהפוך לב
העם אשר עם דוד לבוא אליך: כשוב הכל וגו'. כדברי רש"י מקרא
קצר הוא, כשוב כל העם אליך האיש אשר אתה מבקש נפשו לא יהיה
עוד צחיים ובכל העם יהיה שלום שכולם יקבלוך עליהם למלך; ואע"פי
שאחיתפל וחציריו נתפתו אחרי אצטלוס. ו"ו לבס נוקפס לאמר לו
בפומני לך והרוג את אביך והוליו דבריהם קנרים ומוקנטיס: ה') גם
לחויסי. בודאי היה גם הוא ניוועני דוד, ובא נעלמו אל אצטלוס
בעוד שאחיתפל שלח לקראו, ע"כ צטה יותר צחושי מנחיתפל: ח')
ומרי נפש. ר"ל אנשים השניים נפסם צכפס ולא ייראו כאיש מר
נפש הקן צחיו ובחר מות מחיים: כדז שכול. שם דב משמש זכר

ונקבה והרחיב ותלחנה שמים דמים (מלכים ב' כ"ד), וכאן התאר שכול הוא ל' זכר, והעעם לפי שחיות חלה יושבות יחד בחוריהן איש ואשתו, ואם יבא זייד ויהרוג גוריהן גם הזכר ישפוך חמתו על הורג זרעו: ולא ילין. לא יתן להם שיקיונו חלליהם ויישנו שנת קצע: ט') הפחתים. שרש פחת שענינו כל"ח גרע לא נוולא במוקרא רק נוולא שם פחתת להורחת נגע למוכלה הבגד (סוף תזריע) ופחת שהוא קרוב לנערה רק נערה נוקוס קטן ונערה וזה נשרש ערה שענינו הריק, נוקוס רק, ופחת נוקוס נפחת ונגרע: ככ"ל ז"ה. כלאת אנשי דוד ונוקוס ונחשאים ונפלא על אנשיך חלה בתחלה, כלו' בהיותם הם הראשונים להלחם באויין לבם, ושוע השוע ואמר יגו': י"ח) בקרב. וול' ותקרב המלחמה (ו"ה כ' כ"ט) בקרוב שני הצדאות למלחמה, שאם אנשיך יום לבם. אחת תאונה: י"ג) וסחצכו אתו. הי"ל' אותה צננוי ונוסז אל העיר, רק העיקר הוא שיפול דוד בידם וע"כ כתב אותו: עד הגחל. עד העמוק, שערים בצורות לרוב הם על ההרים, ול' גוונח דבר ע"ד הם ישפק עפר שומרון וגו' (ו"ח כ' י'), כ"כ ירבה העם אשר עוננו שאם נקיף העיר חבלים ונחיל לסחוב אותה והת כל אשר בה. צבת אחת נלחין; וזה שהעיר חושי על ענת אחיתפל דברים נכונים הם, רק ענתו שנתן תחת ענת אחיתפל בלתי נכונה, ובעת לרתנו היינו די שאדם יטיל ספק בהלחת ענה הכינתנו לנו ופי איש חכם אם לה יכין הוא לתת לנו ענה הוגנת ומונה, שאל"כ ירפה ידינו בלי תועלת: ט"ז) ועתה שלחו וגו'. עתה נראה שבחרים בעלתי, אך טרם יבא הלילה אולי יצינו כי לרעתם יעלתי, וינחמו בעלתי ויבחרו בענת אחיתפל; וההפרש בין שני העלות הוא שבענת אחיתפל הצלום היה שולח י"ב אלף איש על דוד ונונה אותם שכל ונונת פניהם תהיה רק להרוג אותו צעוד שהוא, הצלום, נשאר במוקונו ונחון לסכנה, ובעלת חושי, ופניך הולכים בקרב, הדבר להפך (לנוטה י"ח ג'): עבד תעבור. הירדן, ואז תהיה בעוח כל הלילה, שבדאי לא יכניסו עמום צסכנה לעבור הירדן בלילה: י"ז) בעין רגל. נוקוס נחון לעיר על גבול צפוני לנחלת יהודה, וע"פי יונתן שתרגונו עין קלרא פירשוהו עין הכובם בגדים (רד"ק) או המתקן בגדי נמר (רש"י) בהולאו השוין מן הנמר ע"י כביסה ובעיטה צרגליו, וכן מנהג בני קדם עד היום בכביסת ובחריות בגדיהם: י"ט) הרפות.

וישרש רפה, דבר נחלש ומוכותש, תבואה מכותשת (משלי כ"ד ה'), ויזה ג"כ רפת בקר או מפני התבואה שנותנים לפני הבהמות, או מפני התבן הכתוש שאוכלות ממנו וגם שוכבות עליו (אולר השרשים: כ') ויכ"ל פלג או נחל, ועיקר שרשו בחלוק אותיות יגר או נגר מהקדמון גר (פרץ נחל נועם גר, איוז כ"ח ד') ונוסס גם פה גר, הגולה ממוקומו, ואולי ג"כ שרש גלה עצמו בשתי הוראותיו וגם שם נחל בחילוף גיוול בחי' ושם פלג בצ"ח נוספת ובהיפוך וחילוף שתי אותיות הנשארות: כ"ז) עד אור הצקר. הסצרה נותנת שאחיועץ ויונתן נתעכבו בצית האשה בצחורים עד שחשכה ובכן התאחרו לבא אל דוד ואמרו קומו ועברו „ ויהרה „ את המים, כלו' אעפ"י שלילה הוא ויש סכנה בדבר עברו הירדן מ"מ: כ"ג) לא נעשתה ענתו. ובדאי ישוב דוד וינלוך ויענוש המורדים צו: כ"ה) בן איש. בן אדם חסוד וקרוב למלכות, ע"ד כלל אנשים (שלח לך), הלל איש אחת (ש"א כ"ז ע"ו): הישר אלי. ובד"ה (ח' ז' י"ז) קוראו הישועאלי: אביגל וגו'. ובד"ה (שם) אביגל ולרויה אם יואב מיוחסות כאחיות לדוד א"כ צנות ישי היו, וישי ונחש אחד, (תלמוד מ' שבת כ"ה: צב י"ג), מ"ו רחוק הוא שיקרא כאן לשי צסם חדש ולא יודיענו, ע"כ אני אומר שתיבת ואחיותיהם שבד"ה איננה מוסבת לתיבת הוליד שבפסוק רק לעלמה עומדת, ואביגל ולרויה היו אחיות לדוד ואחיו ולא צנות ישי, אולי נשא אלמנה ולה שתי צנות, או אחר מותו נשאת אשתו לאיש אחר וילדה לו שתי הצנות, מ"ו יואב ועמשא בני אחיות דוד היו, ושריה אבי יואב הנזכר בד"ה (ח' ד' י"ד) רחוק שיהיה שריה הסופר (למעלה ח' י"ז) ושיהיה אבי יואב שר הצבא, שא"כ צודאי היה מודיע לנו או צס' שמואל או צס' ד"ה: כ"ז) שבי בן נחש. אולי אחיו של חנון מלך בני עמוק: כ"ח) וקלי. תרגומתי כנהוג וקלי הראשון חטים קלויות והשני פול קלוי, רק לכאורה נראה שאחד מהם מיותר, וקלי כולל כל מין תבואה או קמחה הקלויים באש: כ"ט) ושפת צקר. מל' ולעפר מות תשפתני (תהלים כ"ז) תקרבני, גבינות עשויות מחלב צקר, ונקראות שפות מפני חלקי החלב הקרבים ונסמכים זה לזה, ובל' ארמו סמיך ר"ל עב, ושד"ל תרגם משפתים (ויחי, שירת דבורה) שריגות שעושים לגדרות האין, ואולי נקראו כן גם הסלים שנותנים צהן הגבינות כדי שיזכו נחלתו החלב מהן וישלוט בהן האויר ותיבשנה, וחריצי החלב הנזכרים

בש"א י"ז י"ח וול' חרון, חולי היו עשויים מוחלב שהחנין וטעונוס חרון וחד:

י"ח ג') לא ישיבו. חסר הפועל, מיי שיהיה, כלו' חין לשום לב לזה: כי עתה כוננו. מואחר שאתה חסוב ככולנו אעפ"י שנספרנו י' אלפים, וחסרה תיבת אחת, או עתה נחלף באתה כמו ועתה חדני המולך לא ידעת (מ"א ח' י"ח): מעיר. מואחת וון הערים תאסוף עם ותבא לעזרתנו, או יהיה מעיר פעל ושרש עור, תעורר גבורתנו ומוקוויך כל זמן שגדעך בחיים ויושב לבטח, והראשון נכון יותר: ד') למואות ולא לפים. נסדר נכון, כל מואה עם שר המואה לפניו, וכל חלף עם שר החלף שלו, ובזה היה להם יתרון על ורצית העם צלי סדר ושרים שעם אבשלום: ח') וירצו הירע. הנוקוס שנחרו אנשי אבשלום להלחם גרם להם המגפה יותר מוגבורת אנשי דוד, שאלה המסודרים עמדו יחד, ואנשי אבשלום נפלו ככל היער: ט') ויחזק ראשו. גבורות הפרד הכה ראשו בשופך היולא מן האילן ועלים חין בו, ונחמת הונכה נפל קוצעו ארלה, והשובך או אחד מענפיו נכנס בין קליעות שער אבשלום, ומומכאזב הונכה ומושיכת השער נתעלף ונשאר שם כמות, שאלמלא זה או היה כורת שער ראשו נחרבו או קורח אנשיו לעזרתו טרם יבא יואב: י"ג) שוררו מיי. יסלח ידו ננער באבשלום, ודוד היה רוצה להקטין עון אבשלום וקוראו נער בלתי נותן לב על מעשיו: י"ג) נפשי. יש אים למוקרא, כלו' בשום נפשי נכפי חשקר כלו אמרה את דבר המולך ואהיה לו כפוי טובה, ויש אים למוסרת נפשו של אבשלום נהרוג אותו: ואתה תתילב מנגד. ולא תשתדל להגילני מתרון חף דוד: י"ד) אחילה. אמתין כמו ויחל עוד (כח): י"ח) לקח וילב לו. כדברי רש"י ורמב"ן על פ' ויקח קרח, לקח ענה והתעורר להגיב, רק לא הצליח לכלותו בחייו כמו שלא הצליח קרח במחלוקתו, והמלכה עודנה עומדת בחייו והיה בנין גדול ומפואר סמוך לירושלים צענוק יהושפט הוא ענוק המולך (ראיה שנכתב כ"ז אחר זמן יהושפט, או לכל הפחות תיבות אשר צענוק המולך נתוספו אח"כ), רק לא קברוהו שם כי מת ביער אפרים, וכן בלשוננו prese ad erigendi, וכל' אשכנזי nahm sich vor und errichtete sich, וגם בל' צרפת prit à se faire dresser: חין לי בן. ולמעלה (י"ד כ"ז)

וספר שנולדו לו ג' בנים, רד"ק רלב"ג ובעל מנורת ציון סוברים שמתו שלשתם בחייו, ורחוק, שא"כ או היה מגיד לנו או לא היה מספר לידתם, טוב לומר כדעת רז"ל (סוטה י"א י') שכונתו חין לי בן הגון ומלא ווקומי שבעבורו יזכר שני, דוק ג"כ שכתב בעבור ולא כתב למען; או התחיל להגיב והוא ערירי, ואח"כ נולדו לו יד אבשלום. יכולת אבשלום, מפיאר הצנין כיכר יכולת אבשלום ועשרו, ותיבת ויקרא נקודה נפעל להורות שאחר מותו קראהו בן והוא לא הספיק לכלותה ולקרוח לה שם: י"ט) שפטו. הצילו מאויביו והכה בהם, ושרש שפט קרוך לשם שצט המורה מקל ומרדות (כיו אשר שצט אפי, ישעיה י' ה'): כ"ג) מואתה. חן צעיני המולך: כ"ד) בין שני השערים. בין שער החומה ושער החלו: כ"ז) מרוצת הראשון. חניכי המלחמה בתוך שאר חינוכיהם היו מחניכים עליו גם למרובה, וקלי הרגלים שבהם ידועים ומפורסמים כמו שמוספר לנו בעשאל אחי יואב (למעלה ב' י"ח): איש טוב זה וגו'. שאם לא היה יודע בצורתו שטובה היא לי לא היה מוזהר להביאה לי, מכאן למדנו שגנילות חסד הוא לומר צורה טובה לבעלה, ולאחר צורה רעה: כ"ה) סגר. הפעל הקדוון להוראת נתן ביד, ומונו נהיה מוגר (ידוע שקדמה וים סתומה לים פתוחה, תלמוד וו' שבת ק"ד) בחילוף סוף צוה, וושרש מוגר נהיה שרש ונגן (אשר ונגן לריק, לך לך): כ"ט) ראיתי וגו'. ראיתי מהומה ובלבול גדול צרע שיואב שלח את עבד המולך (הוא הכושי) ואת עבדך, וגם ציווי לדקיה היה שם עבד מלך הכושי (ירמיה ל"ח י'): ל' ס. פנה אל אחרי: ל"א) יתצרה. כבר טרח החכם ישר ע"ה למווא דמיון בין הוראת פעל צר וצר ולא נכנסו דבריו באזני, וכל' שהוא וין שרש פתר בחילוף אותיות, ופתרון חלום ובשורת מאורע קרובים צענינם:

י"ט א') וירגז. עיין מ"ש למעלה י"ז א': ד') ויתגב. נכנסו בהצא כגנבים: ה') לא ט. כסה פניו בידיו, ומלאנו שרש לוט, הכה היא לוטה בשמלה (ש"א כ"א י') ולהט שמונו להטים (להטיהם וגם לטיהם, פר' וארח) חכמה וכוסה ונעלמות: ו') הובשת. מקורו מהוראת יוצא שהפנים יתכוונו כאלו ייבשו: ז') כי חין לך. חולי היה טוב לבקד חין נפרד: ט') וישב. לא כתב ויעמוד שמחמת כאב לבו הושרך

לישבו י' ה' לכו, וולטנו. שאר הגוים שנסביות ארץ ישראל לא נכנעו כ"כ ע"י דוד עד שא"ח שהיום או מחר יקומו עוד עליהם, ע"כ כתב הזילנו ע"ד וילל אלהים את מוקנה אציקם (וינח) כלו' לקחנו מידם, רק הפלשהים נכנעו לעולם (למעלה ח' א') ולא קונו בהם עוד רוח יופני צ"י, ע"כ כתב וולטנו, כלו' ז'נו בטוחים מהם לנצח: י"א) מחר ש"ס. כמו וחסים שענינו ג"כ הוותנה ועיכוז (שופטים י"ח ט') והחורש וזורע ונותין עד שיביא תזואתו לבית ויאכל פרי מעשיו: י"ב) הכהנים. כבר ידענו בהם שכהנים הם, רק כונתו לוור שופני בהונה קולם נכנס באזני העם, ע"כ ידברו על לבם להשיב את הוולך: י"ד) ע"י ויזכרו. בן אחותי: ט"ו) ויט. עושא: י"ח) וזלחו. ועצרה, וזזה ל' הלחה, שאדם עובר בין שוטניו ומונעו ומוגיע אל מונתו בשלום: י"ט) ועצרה וגו'. כראים דברי צעל מלודת ליון שהנושא הוא שם נקבה מוסב אל שומעו ועדתו; עדת שומעו לא נתעכבה הגלגלה רק עברו בעצרה לבא עד עבר הירדן וזרחה לקראת דוד להעבירו כלו' ללוותו בכבוד בעברו את הירדן שהוא גבול טבעי לא"י (ארץ שני השבטים לא מרדה בדוד) ולעשות הטוב צעיניו: צערו צירדן. כרע לפני הולך תוך העצרה, וכאן רחיה צרורה שעצרה הורחתה ספינה ולא כהורחת ועצרות הירדן (שופטים י"ב ה') מוקום שהמים נווכים ותשים: כ') לשוה. כמו לאשמה בה (ויקרא) לטומאה בה (אנוור), באופן שישים: כ"ה) בית יוסף. ראשון לשאר השבטים חוץ משבט יהודה, ובהם שבט יוסף הוא הנורוזה באוכלוסים ועל שמו יקראו גם האחרים: כ"ה) שפנו. שער שעל השפה: כ"ז) עליה. חנוור בלה"ק הוא זכר ונקבה, ובל' ונשנה הוא תוויד ל' נקבה (השוכר את החנוור והצריקה, צ"ו פ"ו מש' ג') ואתון הוא מין אחר, ולפי דברי ש"ל הוא חנוור הצר: כ"ח) וירגל. עשה כושפט המרגלים שרגליהם לרע ירוגו לגלות רעת הארץ וערותה, וישרש רגל נהיה ג"כ תאר רכיל בחילוף אותיות גיכק: כולל אך האלהים. להבחין בין שקר לאמת: כ"ט) ומה יש לי עוד לדקה. מה זכות יש לי עוד אחר כל טובתך, ולמה אחפאר שנתאלתי עליך, ולמה אזעק על חנום עבדי, אחר שצית אני חטאו כ"כ נגדך: ל') חנרת. בטעם מפסיק, חנרתו באופן אחר שיהיה הכל לזיבא, עתה חנרתו צי ותחלקו ציניכם, רק כ"ל שאין זה פשט הכתוב, ודוד הבין שרע עשה בקבלו לה"ר על

ומפישת ולא רצה להודות על הדבר ועשה עמו כאלו ותחלה גזר שיחלוקו, ויש ללמד עליו זכות אם נתחלה החמין, רק עתה היה לו לחקור על הדבר טרם יגזור, וידוע מאמרם ז"ל בשעה שאמר דוד למפישת אקה וזיבא תחלקו את השדה ילחה בת קול ואמרה ירבעם ורחבעם יחלקו את הממלכה (יוזא כ"ב:), שנייד נענש ע"י וחלוקת שבט יהודה עם שאר השבטים ובנורידת שבע בן בכרי, ונשאה הדעה חוץ צ"י שגכון להחנות לשתי ממלכות, עד שציוי רחבעם ילחה מן הכח אל הפעל: ל"ו) שריים ושרות. הח' פיליפואן מעירנו שמאחר שלא הזכיר ברזלי מכל תפנוקי מלכים כ"א בעלי השיר נלמד שדוד מוחות אהבתו לחכמה הנכבדת הזאת היה מכלכל צביתו רבים ובעליה ושנת צב: מ') ויעצר וגו'. כולם לפניו, והולך אחריהם: ויצרכו. ונאנו בתהלים ק"י קורא לנולך כהן, וגם בני דוד כהנים היו (למעלה סוף סי' ח'), וזזה נהיה שגם דוד צרך את העם ככהן (למעלה ו' י"ח), וגם שלמה ציוס חנוך הבית ברכם (מ"א ח' י"ד: מ"א) ח"י. ונקת וחלק מהם, אולי בני ראובן וגד וחזי שבט המנשי מלבד שומעי ואנשיו: מ"ב) גכבוד. לקחוק לענום בלא דין ומהרו להעביר: וכל אנשי דוד. עשרת אלפים שעמדו אחר: מ"ג) על איש ישראל. על דברי בני שאר השבטים להשתיק תלונתם: נשאת. מושאת, ל' וישא מנשאות (מקץ): נשאת. בנין פעל או נפעל הוא ומוסב אל נשאת והוא פעל סתמו: מ"ד) וגם בדוד חני מונך. גם באנשי חיל שעמדו אחר רבו בני שאר השבטים על בני יהודה שרובם ככולם היתה ידם עם אבשלום: ויקש וגו'. המחלוקת הלכה וקשתה ובני יהודה הוליו ונפיהם דברים קשים יותר מודברי בני ישראל, ודוד לא השתדל לשום שלום ציניהם:

כ' א') נקרא. היה שם באקראי ולא בא בתוך הבאים להעביר את המלך: אין לנו חלק בדוד. תוכן המחלוקת היה שבני יהודה היו מחזיקים בדבריהם שהמלך קרוב להם, ושבע בן בכרי הפך דבריהם לרעה אתם אומרים שהמלך קרוב לכם ואין לשאר השבטים חלק בו א"כ לאהליך ישראל: ב') מן הירדן ועד ירושלים. בכל מוקום שבא דוד בשונו לעירו מנח יושבו שהיו מונני יהודה נשומעים לו: ג') בית מנורת. בית הסהר כמו ויהיו ימים בנשומר, אולי לא אנוסות היו רק

מודעתן וחפצן הפקירו עמין לאבשלום, ונתן צבית משמרת לבלתי
 תזנינה עוד: אלונות חיות. כל ימי חייהן, ולא גרשן באופן
 שתוכלנה לינשא לאיש אחר: ד' פה עמוד. הזעק ע"י אחרים ואתה
 לא תחרחק מוונני, ועושא לא בלבד שהלך בעמנו להזעיק, רק אחר
 ג"כ ון המועד שדוד יעד וקבע לו: ז' ויחר. שרשו יחר והוראתו עכז
 כונו אחר, וכן ואחר עד עתה (וישלח) הוא שרש יחר ומבנין קל עתיד
 עם זו ההיפוך, ולא אחר הנער (שס) שרש אחר ומבנין פעל עבר,
 וכן יסף ואסף, ילל ואלל: ו' ון אבשלום. שזה עמו כל י"א שבטים,
 ועם אבשלום לא היה כ"א שבט יהודה היושבים צירושלים שאבשלום
 גנב לבט בדברי חלקות: עבדי אדוניך. עבדי האיש שעד היום
 כבדתו והיית לו באוין: והליל עיכינו. תרגומתי כנהיג, יליל וימלט
 עמנו מעיכינו, אך מלא הוא ל' עבר והילל ימלא, וגם היתה מוספקת
 להללתו עיר בצורה אחת, ח"כ כל שיש ג"כ לפרש המליצה ע"ד העיני
 האנשים ההם הנקר (קרח) בודאי מלא לו כצר ערים בצורות שבטחו
 בדבריו וקבלום, וועתה ישר עלינו ציד חזקה, והליל ל' וילל הלהים
 את ונקמה אביכם, הפריש מעקרו: ח' וודו לבשו. וודו ל' וילכש שאלו
 את דוד וודו (ש"א י"ז ל"ח) שריון ברזל הלוכש כל גופו: וזו דת.
 ששני קלותיה נדבקים זה לזה ונכנסים זה לתוך זה כשני קלות המיידים,
 וול' לוד בקר שלפי דעתי הוא תמיד זכר ונקבה וזוהו וילמוד ישראל
 לבעל פעור (צלק ותהלים ק"ו) שלא נכתב כן בשום הליל, ובשגיל זה
 בא הצווי לא תחרש בשור ותמור יחדו, שניהם שם הוין והאיסור
 הוא ללמוד הזכר ווויין זה והנקבה ווויין האחר, וצאה תיבת
 וזוונדת ל' נקבה ווסב אל שם חרב אעפ"י שראויה להסב לשם חגור
 שהוא ל' זכר ע"ד קשת גבורים חתים (ש"א ז' ד') ודוויין: צת ערה.
 האחזול המשיר השער נקרא תער ע"ש שונגלה הבשר (ושרש ערה
 שענינו גלה) ונדן החרב נקרא ג"כ תער וול' אריק חרבי, שבצאת
 החרב נשאר הגדן נעור ורק, ואריק חרבי הוא ע"ד טחני קנות, ל'
 קר: והוא ילא. התער ילא וכתמור (ויאב הוליאו לכתחילה רק
 הראה כאלו ילא וועמנו במקרה) ובצאת התער נפלה החרב התקועה
 צו: י' ויכהו זה וגו'. לועלה צ' כ"ג פירשתי חווש ללע החנושית
 באמצע החזה ונקום הריאה והלב, והם וועיו ששפך יואב ארנה, או
 הכהו אל החווש וירדה וכתו עד הצטן באופן שבני וועיו ילאו: י"ב

מתגלל. ח"א לפרשו שבאנחת וות היה מתגולל וותהפך שכן כתוב
 ולא שנה לו וימת, רק הוראתו קרובה למתגלל (גאלו בדם) (איכה ד')
 מטוקף בדם היוצא וווננו: הווסלה. ושרש סלל שענינו דבר, ואין צורך
 לפרשו ל' ווסלול שהוא דרך נר שכן מלאנו סלו סלו המוסלה סקלו
 ומאן (ישעיה ס"ז י'), סלו סלו פנו דרך (שס נז י"ד), ושם מודבר בדרך
 רחבה להשיג גאולי ה' אל מקומו, וגם בש"א ו' י"ב במוסלה אחת הלכו
 הלך וגעו, דרך רחבה לעבור זה עגלה משוכה ע"י שהי פרות: י"ד)
 הגה. אולי הוא פעל משרש הגה (ולא יגהה מוכס וזור, הושע ה' י"ג,
 הגו סגים וכסף, וושלי כ"ה ה') והיה ראוי להנקד הגה, ואולי מזה
 ג"כ ל' הגיון לב, ויה שאדם ווסיר ומוציא מלבו: ט"ו) אבלה בית
 המועקה. עיר בשבט נפתלי סמוך לווי מרום בצפון ח"י קרובה לעיר
 דן קדש וחזור קרוב לארם וועכה, ובד"ה ז' י"ו ד' קוראה אל וויס
 מפני קורבתה לווי מרום להפרישה מאלל אחרת שהיתה שם: וכל
 הצריס. לפי דעת הח' שוארץ צהיות שם ווקיוות הרבה קרויים
 באר בארות צור וכדוונה כתב ל' קרה וכל הצריס: ויקהלו. כתיב
 ויקלהו, מלאנו שרש קהל הפוך צב' אופנים להק, (להקת הנביאים
 ש"א י"ט כ', יקחת עמי, פר' ויחי, שהוא כונו ילקחת), וכאן כתבו
 קלה, וגם יקחת אם (משלי ל' י"ז) ענינו הקמטים שבפני אמו שהעור
 נכוץ ונקבץ וכאסף ונקהל יחד: ט"ו) סללה. איל נחשת המנגח את
 החושה, וכן צירמיה (ל"ז כ"ד) הגה הסללות באו העיר לכדה. ו"ו
 הילל וישליכו במוקום וישפכו: ותעמד. העיר, ומחר שאנשי יואב
 מפילים החושה לא נשאר לעיר כ"א החל שהיא החושה השניה שלפניה:
 י"ח) ותאור. מקרא קשה. בראשונה, כלו' ציוני קדם היו ווכבדים
 את עיר אלל כעיר חשובה, ושואלים זה, כלו' דורשים דעת יושביה
 טרם עשותם דבר, ואחר שמוע מה צפיהם היו גוזרים מה לעשות,
 ולאחר הראשון מוסב לאשה החכמה שאמרה לאמר כלו' כדברים האלה,
 ולאחר השני מוסב לונדברים הקדמונים שהיו אויבים לאמר שאלו ודרשו
 באבל, וכן כונו וזכן וחסרה צי"ת שיושית, ואחר כן התנו השלימו
 דבריהם וגזרו: י"ט) חנכי. העיר כלו' יושבי הם שלווי אמוני ישראל
 ארבי שלום ונאמנים לוולכס: עיר ואם. לא אחת וועערים הקטנות
 (הנקראות בנות) רק עיר רבתי עם (הנקראת אם): כ"ג) אל הולך.
 אל כנו וגדולתו, וכן הוא אומר אחריו ויואב על כל הצבא: כ"ד) על

הוסיף על הנצחיים וודי חדש צחדשו או וודי שנה בשנה לעשות עבודת המולך לתקן דרכים ולבנות חומות הערים וכו': כ"ו) כהן לדוד. ולא לה' כדוק ואזיתר; או כדברי חז"ל שכל קרבנותיו היה מקריב על ידו וכל מתנותיו ותרומוהו היה נותן לו' (עירובין ס"ג):

כ"א א' בימי דוד. כל סיפור זה מואחר הוא, אולי נושא בין מכתבים עתיקים וספחיהו אל הספר, ורעב זה לא בסוף ימי דוד היה רק בראשית מלכותו, והוא שאומר בימי דוד, שלא יתכן שדוד יאחר כ"כ מלכת לקחת עמויות שאלו ויונתן אהבו ולתת להם קבורה נאותה לגדולתם, וישראל היה להם למוחות בשאלו שלא יתאכזר כ"כ וצפרט שלא ישפוך חמתו על הגזעונים היושבים כבר ת' שנה בין ז"י והיו להם לעבדים כאומנים, והוא חשדם שמה גם ידם עם דוד, כמו שחשד את כהני נב, ושמה הצטיהם דוד לשחררם אם יהיו אחו; ואין האשמה על שאלו כי רוח אלהים רעה ונצתו רק על ישראל שלא נחו צו, ואף אם לא רצו למרוד צו בחייו תקף אחר מותו היה להם לפיים הגזעונים ולא פייסום, א"כ אשמים הם וראוים לעונש, ובזה סרה הקושיא (ובנות ע"ט) והא כתיב לא יוונתו אבות על בנים, שהחוטאים עצמם נענשו ולא בניהם: ואל בית הדוניס. כנה בית שאלו צעם זה להודיענו שחטאתו תפול גם על ביתו כלו' על קרוביו (אבנר היה בן דוד, ש"א י"ד ב') שחזקו ידיו להרוג כהני נב והגזעונים, וכן מלאנוהו קורא לאנשי ענתו (שם כ"ג) שמועו נא בני ימיני, א"כ כולם ונני שצטו היו: ויבקש וגו'. שאל באורים לפני הארון: צ' מיתר האמרי. בתוך שאר הנשאים (שופטים א') היו אף הם: ויבקש שאלו ל הכתם. להכחידם מן הארץ ולא הלית כי נותרו מהם: ג') וברכו. תחת קללתם היום הזה שאתם מנקשים מה' שינקום נקמתכם: ה') ויהי צו וגו'. והולכנו לנוס חוזה לארץ, והו שאומר למעלה ב' ויקרא, ששלת וקראם במקום שהם: ו) יתן. כתוב ינתן בנין פעל במקום הפעל, וזו ג"כ דעת שד"ל שכל מקום שמואנו שרש נתן בזה הבנין חסרה מונו נו"ן פ' הפעל ובנין פעל הוא: והוקענום. ל' תליה, וכן והוקע אותם (סוף פר' בלק) וכן ותקע כף ירך יעקב (וישלח) משרש ומהוראה זו, או משרש קעע הקרוב ליקע, וענינו נשאה מודוללת ותלויה במקלת אל הגוף, וכן נקעה נפשי, נקעה נפשך (יחזקאל

כ"ג י"ח וכ"א) ל' השאלה, פרודה חבל לא לגמרי: לה'. לכבוד ה', לפי דעתם: בחיר ה'. הגזעונים קראו לשאלו בחיר ה' דרך לעג: אני אחת. הבין שכך רצון האל מאחר שקרא לושפחת שאלו בית הדמים, ואין לנו יודעים צטיב המוקעים האלה אם בני מות היו אם לא, ולא כל קרובי שאלו ולאזיו היו נדיקים כיהונתן, מה שידענו צבירור הוא שה' אהב וושפט ואין לנו להרהר אחר גזרותיו: ח') מיכל. צודאי טעות סופר הוא והראוי מרצ, והדרשה תדרש ואשרי השומעים לדבריה (סנהדרין י"ט) ומגדלים יתוומים בתוך ביתם: ט') והמה. חסרה ה"א יאחרונה מפני ה"א של המותו (עיין במשתדל על פ' קלתי בחיי, תולדות) וכן בתחלת אולי היה כתוב מתחלת מ"ס במקום צ"ת וחסרה מפני מ"ס של בראשונים: י') את השק. עשתה ממו אהלי: עד נתך. מתחלת קציר שעורים בחצי ניסן עד תחלת הגשמים בחצי מרחשון: י"ב) בעלי. ראשי וקלני יבש גלעד הוותכבדים בעלמות מלכס שהושיעם מידי נחש: שנה. גם כהן חסרה הה"א מפני ה"א שאחריה ובהעתקים מדויקים נוואה וקיומה: י"ג) ויאספו וגו'. שכנר נתפרדו מעליהם בשצעת החדשים: י"ד) צללע. ביהושע י"ח כ"ח נקראת צלע האלף אולי מפני שעומדת על הגבול, והלף הוא ל' שצט וושפחה כמו הנה אלפי הדל צוננשה (שופטים ו' ט"ז): ויעתר ה' לארץ. קבל צרצון חפלת יושביה המנזקים מטר מאתו: ט"ו) ותהי עוד. מלחמות אלה (חוץ מהראשונה עב' ישני שחסרה לגמרי) מוספרות לנו צד"ה א' כ' ד'—ט' תקף אחר מלחמות בני עמון, ויש חילופי דברים הרבה בין שני הספורים, ובפור שצד"ה נראה כנכון יותר, ולא אחר כך בהשערות, רק נראה צרור שמעתיק סי' זה טעה צרואה והחליף אותיות והוסיף מלת אורגים הראשונה; ומעשה דוד וגלית כמו שמוספר לנו צש"א סי' י"ז הוא חוץ מכל ספק אמת ויניב, וכאן מספר הריגת גלית ע"י איש אחר, ולפי נוסחת ד"ה סרה הקושיא: ט"ז) הרפה. וצד"ה הרפא צאלף וילדי הרפאים, אולי וילדי עוג נמלטו, ואם כתוב (סוף חקת) ויכו אתו ואת בניו, ר"ל אותם שעמו, רק יכול להיות שהיו מהם במקום אחר: ט"ז) קינו. מל' קנה ור"ל חניתו, להצת החנית (ש"א י"ז ז), וכן פירש גם רד"ק מל' ערבי: כ') איש מרון. אולי כונת הוועתיק (לפי הוסרת) היה לכתוב מצני מדין:

כ"ב א' ומכת שאול. א"כ דוד לא היה חושב שאול כאויבו, ומלמד עליו זכות וחמת רוח רעה המזעזעת אותו, ואויביו הם הגוים שנסביות א"י ששומעם כי נוֹמֵךְ דוד פחדו לכפסם והשתדלו להכחידו מן הארץ: ב) ויחמר וגו'. שירה זו כמו שנכתבה כאן היא כפי וזה שדבר דוד בהמית לנו, והם הם הדברים שנוזמור י"ח, רק שם נכתבה בהנהגות שעשה דוד בה כשיעדה לזמרה לפני ה' והוסיף בה תיבות ארחמך ה' חזקי לכפול אותן אחר כל פסוק ופסוק, ואחד מן הלויים היה מושרר הפסוק והמון אחיו כופלים אחריו ארחמך וגו', וכן נשירת הים אשירה לה' היו עונים אותו האנשים אחר כל פסוק ופסוק ששומעים מפי משה המדבר בהמית לנו, והגשים עונות אחריהם שירו לה' (ותען להם מרים, בשלת, הכנוי במס' ל' זכר) כלו' כאה לכס לשיר, וכן נשירת דבורה תיבות נרכו ה': לי. מלה מיותרת לחיזוק ולתפארת השיר: ג) אל ה' סמוך ע"ד חוסי בו (נחום א' ז') ודומיו לאחדות הענין ולא להוראת של: ד) מה לל וגו'. קראתי בשם ה' וספרתי שזכו ומהלליו כי מיל עני מחזק מומנו, ומיד נושעתי: ה) אפפני. שרש אפף קרוב לחפף (חופף עליו כל היום, וחאת הזרחה) ל' חופה וכסוי וכל"ח גפף ענינו חזק: משברי גלי, ונקראים כן מפני שהמים נגללים ונשברים על שפת הים: נחלי בליעל. תרגומתי כנהוג נחלי אבדון, ויהיה בליעל ל' השאלה מאנשי רשע שאין תועלת בם (בלי יועיל) כי כל מגמתה וחפצם להרע, רק כל שיש ג"כ לפרשו נחלי בני בליעל, אסיפת רשעים הרבה הנאים עלי בשטף אף, ויוצא מן הדמיון אל המדומה, כדרך רוב הדמיונות שבמלינה אחת או שתיים ולא תמיד אל המדומה, ד"מ גפן ממרים תסיע תגרש גוים (תהלים פ') היל"ל ענים, דוק ותמצא גם באחרים בפרט בדמיונות הרבים שגם יחזקאל, אולי להזכיר תמיד הדבר המדומה ולהמתיק יותר הדמיון לאזננו: ו) חזלי. כל"ח שרש חזל ענינו הזיק (החזל בחזרו: ח') ויתגעש. בדפוסים עתיקים גם כאן כמו בתהלים ותגעש ואין כאן קרי וכתיב (שד"ל), רק מלאנו גם בתורה ארץ ל' זכר, ולא נשא אתם הארץ (לך לך), ומלאנו בסוף הפסוק ויתגעשו בנין התפעל: ט) עליה וגו'. עשן היוצא מפיו עולה באפו, ויש עוד לפרש צ"ח באפו כמו בית ויעבד יעקב נרתל בעבור אפו וחרונו עליה עשן באויר (כדרך העשן שנוחמת קלותו טבעו לעלות: י) וערפל. תיבה נח

ארבע אותיות אולי לקוחה מלשון אחרת, ואם מקורה ל' עברי אולי נחזרה מתיבות ערב ואפ"ל: י"ח) כרוב. מכאן ראוי ברורה שתיבת כרוב. הפוכה משרש רכב, והכרובים הם כניכול מרכבתו של מקום: י"ג) חשרת. כדברי רש"י קישור וקבוצת מים, ונחלפה ח"ת בקוף שגם היא במקלת אות גרונית על כן לפעמים תנקד חטף קמץ ותמאן להדגש (התפקוד, נמדבר ופינחס, הפ"ח בקמץ והקוף רפה), וכן תחלפנה שתי האותיות בתיבות הנבי ואנחנו, כשל וחשל, מכר ומחיר, חסה וכסה, לקק ולחק (מדקדוק שד"ל מאור דורנו: ט"ז) אפיקי י.ס. משרש פוק או נפק שהוראתו כל' ארמי ילא; הקדמונים חשבו שטנור הארץ מלא מים והוא מה שנקרא צפר' נח תהום רבה (תהום הוא משרש הים המורה השמעת קול (onomatopeja), א"כ תהומות הם הנחלים היורדים מן ההרים בשטף ומשמיעים קול, וכן צפר' עקב עינות ותהומות יולאים בצקעה ובהר, עינות בצקעה ותהומות בהר), ומתהום רבה דרך נקבים יולאים המים וממלאים הים והם אפיקי ים: יגלו וגו'. מחמת הסער ירוממו הגלים ויגלו עמקי ים שעליהם נוסדו ההרים שהם מוסדות תבל, שלולי ההרים הגבוהים שעמדו בפני שטף מי המזל כל הארץ נמוגה ונשחתה: מנשמת וגו'. ברוח סערה, וכ"ז מקלתו משל ור"ל שדרך גם הגילו, ומקלתו אמת שהרבה פעמים ע"י רעם ומטר סוחף הם ה' את אויבי ישראל לפניהם: י"ט) יקדמני. יצאו לקראתי (שד"ל) מל' אשר לא קדמו אתכם בלחם ובמים (כי תנח): כ') חפץ בני. ה' פליפפואן מעירנו שנכתוב דוד השירה הזאת בראשית מלכותו היה חף מכל פשע, ואם חטא אח"כ, ידוע מאמרם ז"ל כל הגדול מחזירו יצרו גדול ממנו שהיכולת מפתה לעשות, מ"מ איננו מתפאר בנדקתו רק מודיע שדקתו עשתה לו פרי וגרמה הכלתו, ישמעו רבים וילמדו: כ"ג) מאלהי. בסורי מעבודת אלהי: כ"ד) גבור. לכבוש את יצרו ובתהלים כתוב גבר: כ"ה) תתבר. הו' שניה נוספת וכן פירש בנושט"ל הו' שניה של ותמצא אחותו מרחוק (שמות): תתפל. לפי כתיבתו כאן הוא משרש תפל בלי מלת, וענינו בלי טעם ודעת, לא תתראה בטעמך כחסיד ותמים ונצר, ולא רצה להוציא מפיו שמועה מעשה עקשות, ובתהלים תתפל מל' פתיל שענינו קליעה, לא תתראה ישר אלא מעוקם בדרךך בהשיבך לו כפעלו: כ"ח) ועיניך וגו'. ועיניך תמיד על רמים וגו' אשר אתה תשפיל. שד"ל: כ"ט) יגיה חשבי. מה

שהיה חושך לי אחת עשית ומונו נוגה לי, שנאת שאל תחת גרום
 מיתתי נחנה לי מוקם להראות גבורתי בהלחמי עם הפלשתים ולעשות
 לי שם: ל"ה) זרופה. ככסף שלי סיגים (שד"ל), הדם עלול לבלתי קיים
 כל הצטחתי מחוסר יכולת, אבל האל איננו כן, מה שהוא מנטיח
 יקיים מראש ועד סוף: ל"ג) ויתר. שד"ל תרגם ל' הוראה באמצע
 ולא ידעתי מאין לו, ואני תרגמתי כנהוג ל' ויתר הסורים, פנה דרכי
 מכל מחסר ומכשול, רק צראותי שלפי הווסרת כתיב דרכו, עלה בדעתי
 שמה דעת המעתיק היתה לכתוב האל מעוזי חיל ויתר, תוים דרכו,
 כמו עזי וזמרת שהכניו הראשון ישמש גם לשני (אעפ"י שנוכל לווד
 שחסרה שם הי"ד מפני יוד של יה) האל, שדרכו תוים, הוא מעוזי
 חילי ויתרי, ובתהלים כתוב ויתן: ל"ד) ועל צמותי יענידיני. ברדוף
 אויבי אחרי נתן כח צרגלי לרוץ כאיל על ראשי ההרים ושם הייתי
 צטוח להשגב מואיבי: ל"ה) וכתת. ל' זכר, פירשו שד"ל מוסב לאל,
 הוריד זרועתי כקשת נחושה על סוגאי, ורחוק לפי שלא ישמשו בקשת
 להכות בו רק לירות בו חצים, ובתהלים וכתתה, זרועותי נחתה, השם
 ל' רבים והפעל ל' יחיד ורבים מוהו (ועיניו קוה, שמואל ח' ד' ט"ו)
 כל' נקבה, ומנחנו זרוע ג"כ ל' זכר, ויפזו זרעי ידיו (ויחי), ח"כ וכתת
 לפ"ד מוסב לזרועותי, כל אחד מזרועותי נחת, אעפ"י שהדבר שגור
 בשמות ופעלים ל' נקבה ולא בלשון זכר: ל"ו) וענתך. ענייתך, מה
 שאתה עונה אותי ביום נרתי, שד"ל, ובתהלים עקתך מל' ענוה שהיא
 ראש כל הדיקות והווישרים, ור"ל חסדך, ומנחנו צווקומות הרבה
 עניים להוראת תמימים וישרים: ל"ז) תרחיב. דרך הרץ להכשל, ואתה
 הרחבת לעדי וכתת צי יכולת לרוץ ועכ"ל לא נכשלתי: מ"א) משיגתי.
 תתה לי ערף, ולא היה לי כ"א להנמיחם, להנמיחם לצויתות: מ"ג)
 ואשחקם. נרדף לארקעם, ומהם שני השמות שחקים ורקיע הנטוים
 כיריעה: מ"ד) מריצי עמי. נוכל לפרשו על מחלוקת חזנר ובית
 שאל עליו בתחלת מלכותו, או יהיה עמי כמו עניים (הרדד עמי תחת,
 תהלים קמ"ד) ויהיה מריצי כמו מוולחמות עמים, וכן מנלני איש ריב
 הייתי אני ובני ענון (שופטים י"ג ב'): מ"ה) יתכחשו לי. יכחשו
 מעשיהם הקודמים כאילו ה"א שהם עשו הגבורות הווספרות עליהם,
 וכן כל' זרפת Se demeritir (שד"ל בתרגומו כאן ובמשתדל על פ'
 וינחשו אויביך לך, וזאת הצרכה): מ"ו) ויחגרו. אויבי שנחתם

מווסגרותיהם שנסגרו שם ופחדו חגרו כל כלי וולחמהם, נפלו לפני
 בעלה נבל, (שד"ל ז"ל), ובתהלים (י"ח) ויחרגו ויפחדו, ויחדרים איומה
 (האזינו) ת"א וותוניא חרבת מותא: מ"ט) ומוולחי מואיבי.
 ומויגר לומר; מקווי, הקוים נגדי לבלתי הנחתי להתרוסם כדי
 שיתרוומו הם, ואתה תרוומוני יותר מהם; מ"א) ש חווס הולך
 עקלקלות ואיני יכול לו תגילני:

כ"ג ח' האחרנים. אף אם אין דבריו חלק אחרוני
 האחרונים מ"ו בסוף ימיו הווסם להודות לה' שלא עזב חסדו ואמתו
 מעונו ולהתפלל שלא יסור גם מזרעו, ותיבות דוד בן ישי עד סוף
 הפסוק גם הם מפי דוד כאמרו, אעפ"י שושמח הוא בעלמו באמרו
 נעים זמירות ישראל, שחם לא בן לא היה כתב כ"א נאם דוד בן
 ישי: ב') דבר צי. כמו בתלום הדבר צו (בהעלתך) צית להוראת לווד:
 ג') נושל באדם לדיק וגו'. פסיק קשה, ובין הפירושים כל' שיש
 לנחור בפירוש בעל מלודת ליון (נגד הטעמים הווסבים כ"ז לדוד)
 כשמושל לדיק צני הדם הנושל הוא יראת האלמים ולא הולך עמו,
 כי לא ילך אחר שרירות לבו רק ישמר לעשות כתורת ה', ואמת הוא
 שטוב היה לכתוב מושלת יראת חלמים, ל' נקבה, ושד"ל צב"ע תקפ"ט
 פירש האדם לריך למושל, אבל הלדיק מושל שלו הוא יראת חלמים:
 ד') בקר לא עצות וגו'. שבו ע"י נוגה השמש ולחות המטר שירד
 מוקדם על האדמה כביכול נראה צעיטם דשא פורח מן הארץ: ה')
 כי לא בן וגו'. רק לא יהיה זה גורל ציתי להיות נדשא שבקר
 יליץ ולערב ינוולל ויבש, ביתי דומה לדשא נלד מה לפי שע"י חסד
 האל גדל ופרה ובהר, רק לא ידמה לו נלד מה שחיו קצרים, ולי
 האל כרת ברית סדירה וברורה (ערובה) וקיוות (ושמרה): כי כל
 ישעי תקותי, כמו למעלה (ר"ב מ"ב) ישעו ואין מושיע: כי לא
 ינווית. וכל חפני הוא שציתי לא יהיה דבר עובר וכלה כזה הנמח;
 הצוית, פעל עומד, היה לוח כמו האיר, החשיך, שענינם לפעמים
 היה חור, היה חשך: ו') וצליעל. צני צליעל הם כלם (כלהם צה"א
 גוספת לחיזוק ולתפארת הקריאה וצו"א ז' ל"ז מנחנו לכלהנה) לא
 כלומת, רק כקון היבש צעודו נחצר אל האדמה, ולא עוד חלא שהם
 כקון מנה, כלו' חליו נעתק מן האדמה, ואיש לא יקרצ לגעת צם

צידו מיראה פן יעקץ צה: ז') ברזל ועץ חנית. ואם ינטרך
 לגעת צה יונלף ידו ונגל או סכין, ויונלף מן הדמיון אל המדומה ואומר
 ועץ חנית: צה צה. בנהי דיראוח, ושועתי מתחכס לומר שתיבת צה צה
 מיותרת ובעעות נכתבה פעמים צטעות הועתיק בין שיטה זו ושיטה
 שאחריה שהיתה מתחלה בתיבות צה צה תחכמוני, ואין לורך להתחכמותו,
 כ"ח" יושב צה צה תחכמוני. מה שכתתי צה צה סי' כ"ח יתכן
 גם על סי' זה, ונריכס אנו לערכו אל סי' י"ח י"ח צד"ה ה', ואני
 תרגומתי כנהוג יושב ראשינה צמוט צמוט: ראש השלשי. כונו
 ענוי תחתי (תהלים קו"ד) צמוקס ענוים, כן השלשי הוא צמוקס
 השלישים שהם הגבורים כונו ושלש על כלו (בשלח), הנה כתתי לך
 שלשים (וושלי כ"ב כ') דברים חזקים וונלחים, ויש ג"כ לפרשו ראש
 השלשה הגבורים הראשיים כלו' הגבור שבהם, והשלשה הם הוא עדינו
 העלני עלונו, ואלעזר בן דדו, ושניה בן אגא, וחסרו כאן תיבות עירר
 את חניתו (פ' י"ח), ועורר זון עבר, פעם אחת היה הדבר שהרג
 בחניתו שונה מואות איש, גוזזוא, או שהוא לצדו אזר כח והלך ונלחם
 נגד ת"ת איש והרג צה והשאר הניס, וכתב חלל לוור שלא היו חסונים
 בעיניו כחיים רק כאלו כצר חללים הם, וונלחנו כל ישראל נסים בקרוב
 גלית לדבר אליהם (ש"ח י"ז כ"ד), וכן פירשתי גם וועשה שומר
 (שופטים ג' ל"ח) וועשה שונסון בלתי החמור (שם ט"ו ט"ז: ט')
 הגבורים. חסרה בכתוב ה"ח ופני ה"ח של שלשה שלפניה: ויעלו.
 כונו ויעל אביתר (למעלה ט"ו כ"ד) שענינו נסתלק מן הגד, בחרף דוד
 וגבוריו בפלשתים, הפלשתים נאספו לונלחמה, ואנשי ישראל שעם דוד
 ישבו ונגד לראות גבורת דוד וגבוריו על הפלשתים: י' והעם
 ישבו. וכשנלחום והניסום, העם שנסתלק מן הגד שב אחר אלעזר
 לפשט את החללים: י"ח) לחיה. לפי דברי בעל הוגר השרשים נקרא
 בערבי קבולת בחים, "אל-חי", וונלחנו חות יחיר בחלוק יוד צ"ו,
 ונקרא חיה לפי ששם ניכר סי' חיות ותנועה צעוד ששאר השדה
 כולו דנומה, והני תרגומתי כדברי רש"י לעדה, ה קראת חיה (חיתך)
 ישבו צה, תהלים ס"ח) וועטעם עלונו, ולוטה פ' י"ג וונלחנו חית
 פלשתים חנה, א"כ ענין חיה כאן קבולת אנשים: י"ד) צמלודי.
 שמואל א' כ"ב ד' וק' ט"ו) מי ישקני מים וגו'. מי יתן ואבית
 הפלשתים ואניל עיר צית לחם מידם באופן שאם ארנה אונל לשתות

ומימיה מה שאינו יכול עתה ונחנות הפלשתים החונים צינו וצין הצאר,
 וכ"ז אומר בדרך הלצה צהיות עת קליה, והצינו הגבורים שדוד וולטער
 על כי הפלשתים פשטו עד צית לחם, ולהורות לו שאין לדאג ע"ה, הם
 שלשה לצדה בקעו צמונה פלשתים ושאו מים ושבו אל דוד בשלום
 ואין בפלשתים ותינצ לפניהם, וופני שעל לא דבר הכניסו עלום
 צסכנה עלומה, לא רצה דוד לשתות מן המים שהצילו ונסכס לה':
 י"ז) הדם. ה"ח נקודה חטף להוראת הלא: י"ח) ראש השלשה.
 הנזכרים צפס' י"ג שנקעו צמונה פלשתים ושום לא נזכר צפרטות,
 ויש לקיים המכורת ראש השלשי וחסרה מ"ס הרבים ור"ל ראש השלשים
 הנזכרים צסוף הסי', וצפס' י"ט מן השלשה ראוי להיות מן השלשים,
 וסימנים אלה ונלחים קרין וכתובין ואין לתמוה אם נשכח אחד מהם:
 כ') מוקצנאל. עיר צנחלת יהודה על גבול אדום נגבה (יהושע ט"ו
 כ"ח): אריאל. נסיכים או גבורים, ונשירת הים קוראם אילי וואנז:
 בתוך הצור. שָׁקְרוּ ללכדו: כ"ג) מן השלשים וגו'. סוף למה שכתתי
 שלא היו לדוד כ"ח שלשה גבורים ראשיים ואחריהם השלשים, ואין
 שלשה שניים, ואם כדברי לריך לפרש שמשפר שלשים לא צמוטם כי
 אז הגבורים הם ל"ב: ל"ב) צני ישן יהונתן. שם אבי עזמות
 ואליחצא, אעפ"י שהראשון מכונה הצרחמי והשני השעלצוני (עיר צרחום)
 לא נזכרת צמקרא, וטעם אחר לשם צרחמי לא ידענו וצד"ה הצחרומי
 אולי מעיר צחורים) וכאן נזכרים שלשים, ודוד המלך ויואב שר צבאו,
 ועדינו, ואלעזר בן דודו, ושניה בן אגא, ואבישי, וצניהו הם שלשים
 ושצעה, ומשהזכיר צראש הגבורים עשאל אחי יואב והוא מת צראשית
 מלכות דוד בחלקת הצורים אשר צנצעון (למעלה צ' י"ט), נראה שכל
 אלו הראו כנר צגורתם צהיותם עם דוד מתגוררים בארץ פלשתים
 טרם ימלך, וצד"ה מזכיר מהם הרבה ושלשים ושצעה ונחליף שמותם
 וכנויים צמוקנת, ואין להכריע:

כ"ד א') ויסת וגו'. ידענו צו ית"ש כי לא ענה מלכו ויגה צני
 איש, ושועטוהו מנוה איש צמטאו יונת, א"כ צודאי נתנו צ"י מוקס לו
 לחרות צה מואחר שנגפס צמונפה: ויסת וגו'. כדעת רמב"ם ואחריו
 רלב"ג. ייוחסו צספרי הקודש דברים רבים לאל ית' להיותו הסבה
 הראשונה צכל הדברים עם היות שנושכים אותם קדברים המהיחסים

אליו אם בטבע ואם במוקרה ואם בצחירת האנשים (יורה פ' נו"ח, ח"ג), וזו היא ג"כ דעת שד"ל. על מליצת ויחזק ה' את לב פרעה (ומשדל, וארח), וכן פירשתי גם אני פסיק אשר חלק אותם (ואתחזק ד' י"ט), כי חפץ ה' להמיתם (ש"א ז' כ"ה): מנה את ישראל. תטאת דוד לא היתה באשר מנה את העם ולא לקח מהם כופר מחנית השקל, שמונה זו לפ"ד לא לדורות נאמרה רק הוראת שעה היתה, שהיתה דעת משה לספור את העם אחר וועשה העגל לדעת מספרם בצירור, כי צליחתם מומרים נודע שהם כשם מואת הלף רגלי, רק לא נודע מספרם במנוח, וה' אמר למושה עכשו באתה רוצה למוגות בני ישראל הנשארים אחר המגפה על דבר העגל (תשא ל"ב ל"ה) קח מהם כופר לכפרת עונם ועשה בו אדני המשכן שהם יסודתו וזוה תודיעם שלולי חטאו לא היו לריבים למשכן ולכל האזהרות הגנושיות אליו כי כולם קדושים הם וצבל ווקוס שהיו מקריבים לי קרבנות הייתי מקבל מהם (צבל המקום אשר אזכיר את שני, יתרו), עכשו שאני רואה שהם נוטים אחר ע"א איני מוצטח בהם עוד שלא יסורו מחוקותי בעבודתם ולריבים הם להביא קרבנותיהם לפני צבית קדשי, והולכתני אף אני לבחור בטבע ומשפחה וקודשת לי לכהנים ולושרתים, אותם שלא נתפתו אחר אחיהם בעון העגל; רק לא מלאנו שצא הצווי לדורות שצבל פעם שימנע יקח מהם כופר לצלתי ישלוט בהם נגף, ולא צפר' צוודצר ולא צפר' פינחס הזכר שלקח מהם כופר כשמונחם פעם שניה ושלישית בהיותם מוכנים ליכנס לארץ (בפעם ראשונה מנה כולם אפילו חלשים ובעלי עוון ולקח מהם כופר נפש, ובפעם שניה ושלישית לא מנה כ"א יולאי הצבא), ואם גם צשתי הפענויים היה לוקח מהם כופר צודאי היה מוגד לנו ויה עשה זו כדרך שנתן לנו זו חשבון מלמונח צפר' פקודי, ולומר ששתי הפענויים לא הוצרכו לכופר לפי שכתב משה שמונחם ואח"כ מנה השמות ולא הגופים כ"ל כחוכא ואיטלולא כלפי שמיא כדרך שמונחם בפסוק ויתן לך לראות אם יש מנין לכל דבר שבקדושה, כי הלא הדבר שיה אם תאמר אחד שניה או מלות במוספר, ומלחמה לה' הלחם צניחויים הווקעקעים תורת קדשנו מיסודותיה והיא חכונתנו וצינתנו לעיני העוים, ומה נאמר צמונין פר' פינחס ששם לא צא הצווי למונחם צמוספר שמונח? וגם כאן שרצה דוד לספור את העם לא הוכיחו יואב על שהיה רוצה למונחם

צלי קחת מהם כופר, שאז צודאי היה דוד מקבל דבריו, רק על המנייה ענוה שכן כתוב (ג') ויוסף ה' אלהיך אל העם כהם וכהם וגו', ומניית העם היתה לדעת כמה הם שלפי חרב בישראל (ט') לידע מוספר חיילותיו לחשוב מחשבות בלבנו נגד איזו מונלכה יוכל להלחם ואיזה גוי יוכל לכבוש, וזוה חטא ודאי חטא גדול שהיה רוצה להשליך מנגד נפש ישראל ללא לורך מאחר ששלוס לו מכל עבר, וכבר ידע ע"י נהן שונחנות היותו איש דמים ואוהב מלחמה נמנע מונונו מלצנות צית לה' (ד"ה ח' כ"ב ח': ג') ויוסף וגו'. כבר ידעת כי עם רב הם ומי יתן ויהיו צחייך מואה פענויים כוונחם, פלו' והוכל להאריך ימים עד שתראה עוד צרבות ומוספרם מואה פענויים על ונה שראית כבר ציוני מלכותך, שהרצו באוכלוסים ובעושר; והחכם פיליפפואן סובר שוועשה זה היה צומן מוקדה ולא צסוף ימי דוד, ותיבות ועיני אדוני רואות מעידות נגד סברתו ומורות שדוד כבר צא ציונים, ועוד מוספר לנו צסוף ומאורעות מלכות דוד לא בלבד כאן רק גם צד"ה ואין לנו מוקוס להניח שאירע מוקודם: ה') בערוער. עיין מ"ש ציהושע י"ב צ': הנחל הגד. נחל ארטון שברבות הימים קראוהו נחל הגד, לא מיהותו בנחלת מטה גד כי היא גבול דרווני לנחלת מטה ראובן רק מואיזה טעם אחר לא נודע לנו: ו') תחתים חדשי. שם מוחו צתחתית הרי הלצנון ונקרא חדשי אולי מחדש נחישנו צו, כדברי ר"שי: דנה יען. היא לשם או ליש בגבול צפוני, ואולי אחת מוצנותיה נקראת צסם יען נוסף על שם דן שקראו לה צני דן כשכצשוה (שופטים י"ח כ"ט), והוולגאטה מתרגמת Dan sylvestria, שצתוך היער, צחילוף אוחיות: ז') מוצר לר. שם מוצר צסציות צור העיר הרזכלת: ז') וירצא. כמו וירצא אל מדבר שור (צשלח), הציאה למוקוס פתוח תקרא יציאה, שד"ל, ועוד יש לפרשו ל' פגיעה, אחר כל מוסעיהם הגיעו אל צהר שצע סוף דרכם: ט') מוספר מפקד. הספרש צין שלשת הנרדפים סער, מנה, פקד, כ"ל מספר הוא כשאינו יודע עדין הסכום ועתה הוא מוצקס לדעתו; מנה, כשיודע כבר הסכום ורוצה להודיעו לאחרים או גם לענומו שהוא רוצה לדעת אותו יותר צצירור; פקד, כשהולך וחוקר כמה יש שבהם המדות הנוצקשות, ואל תשיצני מראש הס' לך מנה, שכבר אונרתי לך שכן דרך הנרדפים שלא לשנוור תורת הורחתם הדיר, מ"ו נכון לחקור מוקורם והורחתם האונות: י"ח) חזה דוד.

שכל נצואותיו לא היו כ"א לדוד לא לזולתו (צעל מנודת דוד), ועוד יש לוור שקרבו דוד אליו והיה באובלי שולחנו, וזה שלא היה צנתן, שכן כתוב וישלח ה' את נתן אל דוד (למעלה י"ג א'): (י"ג) נוטל עליך. משליך לפניך ואתה תבחר: י"ד) וביד אדם וגו'. צעזור הרעב ינטרכו לזקם ויחיה בארץ נכריה: ט"ו) עת מועד. צודאי היו מונים לשעות זמניות הנתחלפות לאורך או לקוצר מדי יום ביום, ואין לך צהן שינה מועדת בכל יום כ"א שעת הנהרים, א"כ עת מועד הוא הנהרים או חגי היום שהשמש באומע הרקיע וגל מעלותיו באומע חגי העיגול (נו"ג כ' ט'), וכן פירשתי ג"כ למועד ביהושע ח' י"ד: ט"ז) ה' ר' עזוב ידך והשיבה אליך, ודוד ראה בחזיון המלאך וחרצו שלופה בידו (ד"ה א' כ"א ט"ז), ואין לורך לוור כדברי רמב"ם ואברבנאל שהיה מלינה כמלינת עושה מלאכיו רוחות (תהלים ק"ד), ומשלחת מלאכי רעים (שם ע"ח), ויהיה המלאך המכה בעם הדבר עלמנו: כ"ג) המלך. צודאי היא תיבה מיותרת שלא הזכר לא כאן ולא בד"ה שיהיה ארונה מלך היצוסי הקדמון, שצודאי דוד המיתו אחר שלעג עליו והליג הפסחים והעורים להלחם צדוד (למעלה ה' ו'), ולפרטו כדברי הח' פיליפפזאן ל' קריאה מוסב אל דוד לא נראה לי, וכל הסיוונים האחרונים האלה המלאים קרין וכתיבון מודיעים מעט דקדוק המעתיק אותם: כ"ה) ויעתה. כדברי ר"שי ז"ל צפר' תולדות הוא ל' רצוי, וקרוצ לתאר עשיר בחלוקת הו' בשין השגור (קרבש קבת, חרש קרת) שיש לו רצוי נכסים, ויעתה ר"ל הרצה תפלה, ויעתה נתפיים מחנות ריבוי התפלה:

תודה לאל ית"ש הגעתי היום י"ג חסון שנת תרכ"ט לסיים ציאור שמואל, בן יארכו יוני ואבאר גם שאר ספרי הקודש ואעמיד תלמידים הרבה יראי ה' וחושבי שמו כי השעה צריכה לכך ועת לעשות לה':

מלכים א.

א' א' בא בימים. באיקלים החם ההוא יזקנו בני אדם קודם עתם, וכן צברזלי הוא הומר שהיה זקן מאד ופיה בן שמונים